زەڕینە و سیمینە

کۆمەڵێك تێکستی فۆلکلۆری ناوچەی کرماشان

بەرگی یەکەم مەتەڵ

www.ParsBook.org

پێشەکی

وە ناو خودایَ گەورا

برا و خوەیشکْ عەزیز، فەرهەنگْ کوردی لە هەر باوەتێگەو گ بوود رەنگین و رازاوەس و خەسپەنْ ئیمەس ک ئی میراتْ پڕپایەخە بپیەرێزیمن. نەتەوەێگ ک نەتـوێەنیَ وە زووان و فەرهەنگْ خوەیَ بخوەنێد و بنـوسێد، هەمیشە دۊیا کەفتیَ و ژێردەسەڵاتە و خەڵکان قازاشتیَ نییەنە پیَ.

هنایَ لاپەڕەیَ مێژوو دەیمنە و دۊنیمن گ زووان کوردی هـۆچ خزمەتێگ وە پیَ نەکریاس زانی ئەڕا؟ ئەڕایَ یەگْ خوەمان نەتـۆیەنسیمنە و نە تۊواسیمنە. وە واتایَ خوەمان (هەگْ تۊواسم بـۆ تەوەنسم نەۆ) هەمیشە چەوەڕیَ بـۆمنە خاوارە بایَ و ئەڕامان بـۆشیَ ئیمە کی بۆمنە. ئیمەیش هەر چی ئەوان وەتنە و نۊسانە بیَ یەگْ رەخنەێگ لیَ بگریمن وەتیمنە دڕسە گاجاریش شانازی کەیمن و قسەیَ ئەوان کەیمنە شەقڵ بیَ خەوشێگ ئەڕایَ قسەیلْ خوەمان.(کورد و کوردستان) زانایَ ناودارْ کورد (ئەمین زەکی بەگ) لە کوو و کورد و کوردستان (مینورسکی) لە کوو؟ م باوەڕم یەسە گ ئەگەر (ئەحمەدی خانی) خاوەنْ (مەم و زین) وە تورکی هەڵوەس بنـوسیاد، فرە زۆتر لە یە ناسیارە و بۆیاد یا ئەگەر: هێمن، هەژار، قانێع، نالی، گۆران... وە زووانْ فارسی یا عەرەبی بووەتان و بنـوسیان، ناودارەیلْ فرەێگ لە دەور کەفتیان گ ئەڕایَ ئیمە بـۆنەسە خودالایەقدی. وڵام لە خوەد پرسیدە ئەڕا نەوەتن؟ ئەڕا یەگْ بـۆشن ئیمەیش تـۆیەنیم. یەسە ک (گۆران) بوودە هەستیارْ کورد و(هێمن) بوودە بەێتێەڵوەسْ نەتەوەیی و (قانێع) لانْ کەم تا سەد ساڵتریش ئەڕایَ کورد پەێغام دێرێد. یەیَ کورد خاستر تـۆیەنیَ بـۆشیَ م کییم تا یەگْ دەرەکی باێد و بـۆشیَ ئۊیە یەینە. هنایَ

www.ParsBook.org

تووایمن له بارەیٚ خوەمان بـۆشیم دەسْ لاژێر گریمن و وە دەمەدالاَنێگە و ئـۆشیمن: ئای بەشمان خورپاس، مافْ رەوامان نییەنە پێمان، بێچارەیمن، هـۆچ نەێریمن... هەگ ئەولاتریگیش چشتێ لە بارەیٚ کورد ئـۆشیٚ چەوتەفەقوومان یەسە ک بـۆشیٚ:

کوردەیل مێواندارن، زاتدار و نەترسن پیەک کارامە و زانان و... ت وە ناوْ یەیٚ کورد چـۆ یە هەڵسنگنید؟ زوورم لە کرماشان و ئیلام، ک وە داخەو خوەیٚ ڕەوشی خوەیان لە دەس دانە و چـۆ کەسێگ ک لە ماریەت کەفتـۆ، قوژگە دانە و چەوێان ها دەسْ باوەڕنەگە، نییەزانن باوەژنەگەیش بنایمیٚ نامشتێیە و دەنگ ئەو کەور خەێد. کوردْ کرماشانی رێزگْول نەێریٚ و خوەیٚ ریٚ کشْ وەردْ خوەیٚ برپە و نـۆسەر و پسپوورکار بایەس بوودە میمگەزەرگ ئەڕایان تا بـۆشیٚ ئـۆیە کیین. ئەڵبەت ئەوەیشە تاوان خەڵک نییە.

(زەڕینە و سیمینە) بەشێگ لە واتەیل و چەوچەیل و باوەڕەیل و شێعرەیلْ فولکۆلۆرْ زووان پیەنْ کوردیە کە لە مەڵوەنْ کرماشان و ئیلام کووکردمە. لە راسا یانە وە ناو (شاهد مثال) ئەڕا وشەیلیٚ ک لە (فەرهەنگْ باشوور) کوو کردـۆم نـۆساوم و چەن ساڵیٚ خوەم دامە خەمچەسەری و کووێان کردم و ئیسەیش بـۆیە (زەڕینە و سیمینە). هنایٚ ئـۆشیم زووانْ پیەنْ کوردی وە راسی زووانْ پیەنێگە نیەزانم کی زووانْ ئیمە کردە زاراوە هەر کە بـۆ وە تیرْ کوڕسێایٚ گرفتار بوو. ئەڵبەت یە بەرگْ یەکم (زەڕینە و سیمینە)س ک تەنیا چەوچەیلە، بەرگەیلْ ترەکیٚ پەندْ پێشنان و باوەڕەیل و خورافەیل و شێعرەیلْ فولکۆلۆرە ک ئەوەیشە وەیٚ زۆ چاپ کریەێد.

www.ParsBook.org

واتە و چەوچە و هەڵوەسەیلْ فولکلۆڕْ کوردی دەنگدانەوەیَ ژیان و سرۆشتْ کوردەواریە ک ساڵەیلْ فرەێگ لە سەریَ چییە. هنایَ نوورپیمنە واتەیلْ و چەوچەیل یا هەڵوەسەیلْ فولکلۆر کوردی، بەشْ نادیارْ فەرهەنگْ کورد چۆ تاپووێگ خوەیَ نیشان دەیَ. نەخشْ ژن، مناڵ، پیاو... کورد هەر لە سەرەتایَ مێژووە و پەێرەوشت و پاخاشەکەرْ (فئودالیسم) بۆیە وکول چشتیَ وەو روانگاوە و نوورپە لە سەر یانەیشە زووان و فەرهەنگْ خوەیَ پیەرێزانێە. زیاتر لە سەد واتەیَ کوردی لە بارەیَ ژن دێریم ک گاجار چۆ فرێشتەس و جارێگیش بوودە دلیمەیَ جادوو. یا داشتنْ مناڵ کوڕ چ کارگەرییگ لە ژیانْ کوردەواری داشتێە. لە زوورمەیَ واتەیلْ کوردی زەو، مانگا، ژن، کوڕ، تفەنگ، ئەسپ و... ک نیشان دەیَ ژیانْ کوردەواری لە سەر بنگەیَ (فئودالیسم)ـە و شانازیش وە پیَ کەێد. باشوورْ رووژ هەڵات بەشْ فرە گەورایَ فەرهەنگیَ وتاریە و نەنۆسریاێە و کەسیَ لە بانیَ هۆردە و نەۆیە، وەڵام ئیمەش لە ئەو دۆیایَ کورد جیاواز نیمن و فرە باوەڕەیل خاس و خراو هاناومان ک بیَ یەگْ بۆشیمنان، خوەیان پوو ئەودەیشت خەن وچۆ دڵنگیَ ک ئەپڕۆنگ بوودن، بڕیاسە باڵایَ کوردەواری. لە وێەردە لێوایَ ئمڕوو رادۆن و رووژنامە و... نەۆیە ک مەردم خەریکْ خوەیَ بکەێد و هەر چیَ ک تووایَ بیَ شەڕ و بیَ سەرەدەرد بەێدە خوەردْ مەردم. وەیَ بوونەوە مەتەڵەیل و چەوچەیل یەکیَ لە سەرگەرمیەیلْ زوورمەیَ مەردم بۆیە و مەشغوولیاتی شەوارْ مناڵەیل و ورپایکردن و... ک ئێرەنگە ئەوقرە کەم رەنگە و بۆیە ک کەسیَ هەر لە بانیَ باس نییەکەیَ مەتەڵ (مەڵگ مامەد) و (نەوینە) و (گۆڵوەشان) و فرە مەتەڵەیلْ تر ک جار وەختیَ هەفتەیَ دْهەفتە وە پیَ چیادن، سەرمەشقْ درسْ زندەگی مناڵەیل بۆ ک راسی و درْسی خاسە، ئەوێن پاکە، خودا راسە یا فڵانە چەوچە ک هەفتەێگ هۆر لە بانیَ کردیامن ک

www.ParsBook.org

چەسە؟ هەر کەس بوەتادەێ عەقڵێ تەمام بێ، یا هەرکەس بڕەسێدە زەڕینە و سیمینە و خوەێ بەێدە تخونێ، ئەگەر کوڕ بوو، بوودە دۆیەت و ئەگەر دۆیەت بوو، بوودنە کوڕێگ، ئارەزووەیل دۆر و دریژێ ک وە دریژای مێژووێ کوردەواری باریکەو بێیە وەڵام نەوریاێە. کەس نییەزانێ ریشەێ ئی هەمگە رەنگینە لە ئاوْ کام کیەنی تەسەڵ بێیە ک باڵەندەێ دامزێەێ خەیاڵ وە چەو پرتاننێگ ئەسیرْ خوەێ کەێد.

چەوچەێ کوردی ئەڕا خوەێ زوورمیەیلێ دێرێ ک لە ناو گەلەیلْ تر نییە ک گلە وە گلە ئاماژە وە پێان کەیم:

یەک) خاسە بزانیم چەن گلە ناو ولاناو ئەڕاێ چەوچە لە ناو زووانْ کوردی دیریمن تا ئەو کەسەیلە ک وە دەرەقەتەیل و دەرەتانەیل زووانْ کوردی دڵنیا نەۆنە زەڕەێگ فام بێەنەو ک یە چێنە. لە زاراوەێ باشوور (چەوچە، چەو چەو، چەێکەچەێکە، چێکەچێکە) و لە زاراوەیلْ تر(بۆڕێن، کێبەرکێ، مەتڵۆکە، لیچار، لەگەز، مەتەڵۆک، دەناچیە، فیشاردە، تشانۆک، لەغەز، مەتەڵ، شتیکانێ) ئۆشیمن ک یەک لە یەک رەنگین تر و رازاوەترە.

دۆ) چەوچەێ کوردی پڕە لە(ئستعارە، ئیما، ئشارە، تەشبیە، جناس، سەجع، هەجوو) و... ک بنکول هەڵوەسە ک هەر کام لە یەکێ لە بابەیلْ شێعریە. هەر لە (فەهلەوی بگر تا چووار پارە و پەنج خشتەکی وسێ وەسێ). راسە و راس بێشم هەر کەس تووایێ بزانێ ئستعارە و ئیما و تەشبیە و... چەس باێد و گووش بێەێدە چەوچەیلْ ئی مەڵوەنە. چەوچەێ باشوور دۆپیەک کردنْ باوەتێگە وە وەشەیلێ ک بێجگە لە رەنگینی؛ باوەتەیلْ شێعریش جی وەجی کەێد و ئاڕازانْ نەنوومەتێگە لە سرۆشت و ئەمزار و زانستەیل و نەزانستەیل. ئی چەوچەیلە چێن ئەڕاێ مناڵەیلە، هەر لە مناڵیە و هانێان دەێ ک هێور کردن

www.ParsBook.org

چتۆنە، دۆنیایێ شیێعر چەسە، چتۆ هەڵوەسێگ داوەسن و بێ ئەوەێ ک لە مەکتەوخانە یا ئاکادمیەک بچن فێر بتۆنە ک شیێعر چەسە و هتۆردە هتۆردە کەفتنەسە ناو دۆنیایێ هەڵوەس و ناودارە و بتۆنەو وە زووان و فەرهەنگْ خوەیان لە بانان خزمەتەیلێ کردنە ک ئەڕا کولکەسێ دیاریە. چتۆن بەشْ فرە گەورایێگ لە زووان و فەرهەنگ و وشە لە ناو ئی چەوچەیلە هەشار بتۆیە و ئەو کەسە ک چەوچەێگ داوەسیە تەقەلا کردیە وشە و داب و نەریت و فەرهەنگْ کوردەواری لە تێ بپیەرێزیەد.

سێ) چەوچەێ کوردی ئاینەێگ لە سرۆشت و مەڵوەنە ک یەکێ لە قۆناخەیل شیێعرْ کوردی، بەشْ سرۆشتی و نیشتمانییە و چەوچەیلْ کوردی زوورمەیان لە بارەێ سرۆشت و ئەمزارْ کشتوکاڵ و رەشماڵ و ئەو ئەمزارەیلەسە ک ئەولیا ژیەید و بەشێگ لە ژیانیە. کەمتر چەوچەێگ دۆنیمن ک بەشێگ لە تکنولووژی یا سناعات لە تێ بوودن.

چووار) وە راسی ناو کەسەیلێ ک ئی چەوچەیلە وەتنە یا دڕس کردنە دیاری نییە، وەلام تۆیەنیمن ئاماژە وە چەن کەس بکەیمن ک بێجگە لە یەگْ خوەیان بەێتئەڵوەسەیلْ گەورایێگ بتۆنە، چەوچەیلْ فرە رەنگینێگیش وەتنە جوورْ (سەی یاقوو مایەشتی، نەقی، مەلا مەنووچێرْ کەولیوەن، مامەد پاشا رووسەمی، کەێخودا رەزاێ قلاڕمن، ئسمایل خانْ جەلیلیان) و فرە کەسەیلْ تر ک لەێ باوەتە باشقەێ گشتن.

پەنج) چەوچەێ کوردی تەنیا یەێ بەش نییە یا ئاماژە وە یەێ چشتْ خاس نییەکەێ هەر چەوچەێگ دۆنی لە بارەێ چەن چشتێ قسە کەید ک لە ناو یەک یادۆ لەت وەتریاس هەر خودْ وشەێ (چەوچە) واتە (چە) وە (چە) کە سەرجەم بوودە (چەوچە) یانێ دۆ یا چەن چشت. بەسبار:

www.ParsBook.org

(۱ چووار فەرزەندْ بێ دایە

(۲ چووار قووچْ بێ خایە

(۳ چووار تاجرْ بێ مایە

(٤ چووار عاسایْ بێ سایە

۱) ئسرافیل، ئزرائیل، جبرائیل، میکائیل

۲) وەهار، تاوسان، پاییز، زمسان

۳) وفر، واران، تەگر، سایەقە

٤) زەۆ، مانگ، خوەر، زەڕینەوسیمینە

یا

(۱ دۆ فرێشتەیْ سیەیْ جەور و جەفا کیش

(۲ قامەت چەمیدەها لە شوونْ وێش

(۳ یەکێ دووانزە چوو تاش ها وە دووشەوە

(٤ یەکێ ها لە بەرگْ ئاسن پووشەوە

(۱ گایْ جفت ۲) جفتێار ۳) گاوەسن ٤) کوریە

شەش) وە کار بردنْ سناعاتْ شێعری و کڵک وەرگرتن لە شێعر و رازانْ وتار وە ئیما و ئستعارە و جناس و... وە واتاێگ تر دۆپیەک کردن و هەڵسنگانْ یەیْ باوەت وە چشتەیلْ دیاری و ناسێار ئڕای دیگەران و تاقی کردنْ هووش و زانابیان. بەسبار:

سـافـلی سـافـان، سـافـە چـۆ هـەسـان

قەوەیْ شڕ ئەو ژێر، قەوەیْ نوو ئەوبان

www.ParsBook.org

هـەم دەرمـانْ ژان، هـەم جیـگـیرْ نـان
مـەردم لـێ تـیـەرن لـە قەێ کتویەسان
یا:
سـراوێ لەێ سەرزەمینە جارِیە
ئـاوێ مـوفـیـدە چتۆ مـرواریـە
چـەن هـزار هزار کارگەر داروو
رووژێ چەن دەلیا لە لێش مەواروو
بتووای راد بتۆشم ماناێ ئەو حەوزە
سـفـێـدە، زەردە، زلاڵـە، سـەونـزە

هەفت) دۆیایین زوورمی چەوچەێ کوردی، ئەزموونە شێعرە (مناظرە) ک بەێن دۆ یا چەن کەسْ ترەک بتۆیە. وەێتەور ک بەێتئەڵوەسێگ چەوچەێگ لە پارچە شێعرێگ ئەرِاێ کەسێگ کل کردێە و وەلامێ لێ تتوواسێە و ئەویش لە چووارچوو شێعر وەلامێ داسەو.
سەید یاقوو ماێەشتی ئرِاێ رەحیمخانْ سەروەناوی:
پـەنـج مـەلا هەنەن بێ دەس و قەڵەم
وە سـوو تـا ئـێـوار مـەنـیشن وە هەم
ئەو پەنجەێ ئاهن، ئی پەنجەێ سۆنبڵ
مـەکـیـشـن دیـوارْ بـێ ئـاو و بـێ گـڵ
جوواوْ رەحیمخان :
پەنج مەلات پەنج سێخْ ئاهن بەدەنەن
فـکـرْ رەویـەێ رەفتـارْ زەنـەن

www.ParsBook.org

ئـەو سـێـخْ جـووراو دنـیـاش وە کـامەن
ئەویش هامنشەستْ حووری حوور فامەن

یا نموونەێ ترەک ک سەی یاقوو ئڕاێ رەحیمخان کل کردێە:
دەریای عۆمانی، دەریای عۆمانی
غەواسْ بەحرینْ دەریای عۆمانی
یەێ رووژ جە گەردشْ زمانەێ فانی
تـەجـربەم گـرتـەن پەێ نۆکتە دانی
ناگا چاوم کەفت ئەو دۆ تیپ سووار
تـیـپێ فـەرەنـگی، تـیـپێ زەنـگەوار
نـە مابەێنشان دۆ تەن ریش سـفێد
سەرتا پا عۆریان بێ ماوا و بێ زێد
لاشەشان چـۆ پووسْ پەڵەنگ گوڵگوڵ بی
رەنـگْ گـوڵ نـە تـەورْ دیـدەێ بـوڵـبـوڵ بی
دۆ سەفْ سـووار یەسـار و یـەمـیـن
هانە خۆسوومەت پەێ قەتعە زەمین
چـۆ مۆرغْ بسمەل ویشان لەش مەکەرد
ئەوان فتوا مەیان، ئەیان بەش مەکەرد
هـەر کـەسێ رەغـنە وەێ مانا بـردەن
گوویا سەی یاقوو زەڕ خەرید کەردەن

جوواو رەحیمخان:

www.ParsBook.org

سـەیـد وە خـێاڵ، سـەید وە خێاڵ
بەحبەح لەیٚ فکرە کردی وە خێاڵ
غەواسْ بەحرەینْ دڕ و و دانە و لاڵ
سەڕافْ سۆخەنْ خوردە ماوی خاڵ
مەعلوومە حەرفت خوەش مەجازییە
تاس و تەختە و نەردْ نەبەرد بازییە
وە مـەجلسانـدا خـانان مەنیشان
تووتی وار مەکەن لوئلۆ دۆڕفشان
وەیٚ بازی نەردا هەر کەسیٚ شەش دەر
بـبنـدوو ئـەو کـەس مـەیوو سـاحب سەر

برا وخوەیشک عەزیز واتەێگە ئۆشیٚ:

(مێوانْ یەیٚ شەوە، دووا گووی سەد ساڵە)

وە خەسپەنْ خوەم زانم سپاسْ ئەو کەسەیلە بکەم ک خوەێان میەنیٚ کردن و بەشداری ئی کارە کردن و لە کارْ کامپیوتری کردن و ساقکردن و کوو کردنْ ئی واتە و چەوچەیلە هامێارم بۆن:

برایٚ عەزیز	مەهدی خانەبەیگی
برایٚ عەزیز	بابەک ئەڵماسی
برایٚ عەزیز	عەلیحۆسەین رزایی
برایٚ عەزیز	پووریا قەمەری
برایٚ عەزیز	ئەرسەلان حاتەمی

www.ParsBook.org

ئـ

ئارد هەڕیایێ، ئاسیاو نەدیدە — وەفر[١]
قەنْ شکیایێ، تێشە نەدیدە — تەگر[٢]
کۆلەنجەیێ مەخمەڵ، ئەقراژ نەدیدە — قورْخ[٣]

Ardi herŷaê asyaw nedîde
Eni şikyaê têşe nedîde
Kwiĩenceê mexmeĩi eqraj nedîde

ئاسمان، ئاسمان
گنێ گووشتە زەۆ سمان — مـۆش[٤]

Asiman asiman
Ginê gûşte zeü siman

ئاسمان سایێە و وفر وارێ — ئەڵەکْ ئارد وێژ[٥]

Asiman saêe û wefi warê

١– وەفر: بەفر.

٢– تەگر: تەرزە.

٣– قورْخ: لەوەڕگا.

٤– مـۆش: مشک.

٥– ئەڵەکْ ئارد وێژ: هێڵەکی ئارد بێژانەوە.

www.ParsBook.org

ئاسمان، مـۆسمان

یەێ چشتێ خس زەۆ سمان   **تەگر**

Asiman, müsiman
Yeê çiştê xis zeü siman

ئاسیاو خەیویلە، تەوْر چووینە

گەماڵ باوگ خاون، سەێ باوگ لووینە   **مەشکە**

Asyaw xeywîle, tewer cuwîne
Gemal bawg xawin, seê bawg luwîne

ئافەرین جەهان، ئافەرین جەهان

عەقڵ و هووش خاسە، ئەڕاێ هەر ئنسان

یەێ نەفەر لە یان، یەێ نەفەر لەوان

سەرێان مەکنن وە زوورْ تەکان

زەردە خەنەێگ کەێد هێمان ها زووان   **کرمیت**[١]

Aferîn cehan, aferîn cehan
Éqʃ û hûş xase er̂aê her ınsan
Yeê nefer le yan,yeê nefer le wan
Serêan mekenin we zûri tekan
Zerde xeneêg keêd hêman ha zuwan

ئاو لە ئەفتاوە، رووژ لە رووژ ئاوە

١- کرمیت: شقارتە، ئاگر.

www.ParsBook.org

هەرکەس هەڵێ دەێد، عەقڵێ تەواوە — **نماز و رووژە**[1]

Aw le eftawe, r̂ûj le r̂ûjawe
Her kes hel̑ê deed éql̑ê tewawe

ئاو و ئاگر دەر هەمە
لە ناوێ زیل و بەمە
مناڵەیل لە دەورێ جەمە — **سەماوەر و قۆریی و پیاڵە**

Aw u agir der heme
Le nawê zîl û beme
Minal̑eyl le dewrê ceme

ئتاقێ دێرم، دۆ دەر لێ وازە
وە حۆکمْ ماموور، ئاتەش پەروازە
وە حۆکمْ ماموور، لە لێ تیەێدەدەر
بوودە یەێ مەخشەڵ، لە ئاگرْ ستویەر — **کرمیت**

Itaqê dêrim do der lê waze
We ȟ́okmi mamûr ateş perwaze
We ȟ́okmi mamûr le lê tyeêde der
Bûde yeê meşxel̑ le agiri süyer
ئوساگەێ ناو حەوش بساز جفتێ کەوش

١- نماز و رووژە: نوێژ و ڕۆژوو.

www.ParsBook.org

نـه شوونْ دەس و نه شوونْ درەوش   رکاو[1]

Usageê naw ȟewş, bisaz ciftê kewş
Ne şûni des û ne şuni direwş

ئەر تْ عاقڵی عەقڵد ها له سەر
ئەوه کام مەله هەفت باڵ ویەێ سەر   ماسی

Er ti éaqiłî éqłid ha le ser
Ewe kam mele heft bał u yeê ser

ئەر تۆ سەڕافی، مەپرسن هەواڵ
ئەوه کام مەله یەێ سەر و هەفت باڵ   ماسی

Er to seȓafî mepirsin hewał
Ewe kam mele yeê ser û heft bał

ئەچیله و مەچیله
ها له توو یەێ جامیله   خا، هێلکه

Eçîle û meçîle
Ha le tû yeê camîle

ئەسپْ سییەێ قەمتەرێ[2]

١- رکاو: ئاوزنگ.

٢- قەمتەر: هەوسارێکه بۆ وشتر.

www.ParsBook.org

هەر قەمتەرێ یەێ مەیتەرێ[1]

ڕەشماڵ، سییەماڵ

Espi sîyeê qemterê
Her qemterê yeê meêter

ئەسپْ کەوْ کەریم خان
هەڕەهەڕێە ئەڕاێ دان

ئاسیاو[2]

Espi kewi kerîm xan
Her̂eher̂êe er̂aê dan

ئەسپْ کەوْ کەژەڵ[3] **خان**
دەلیا بڕ و بێ سقان

زالۆ[4]

Espi kewi kejel̂ xan
Delay bir̂ û bê siqan

ئەگەر فام دێری، فامد وە هۆرە
کام لەێ مەلەیلە وەهار وە شیرە

شەمشەمە کوورە

Eger fam dêrî famid we hüre
Kam leê meleyle wehar we şîre

---

١ – مەێتەر: چاودێرکەری مەڕ و ماڵات، مهتەر.

٢ – ئاسیاو: ئاشی ئاو.

٣ – کەژەڵ: رەنگی کەو و سووری تۆخ.

٤ – زالۆ: زەروو.

www.ParsBook.org

ئەڵهەیزەر و مەڵهەیزەر

هەفت ئاخون و یەێ مەیزەر — شەن

Eĺheêzer û meĺheêzer
Heft axwin û yeê meêzer

ئەنتەرانجووزە[1]، شتر خراوە
هەرچێ مەڕینێ وە ریشْ باوە — مێەس هەسەڵ[2]

Enterancûze, şitir xirawe
Herçê meȓînê we ȓîşi bawe

ئەنجەڕ و مەنجەڕ، جەڕێ وە لاشە
چووارگووش و دۆ دۆم، هەیشت دەس و پاشە — گاوەسن[3]

Enceȓ û menceȓ, ceȓê we laşe
Çuwar gûş û do dom, heyşt des û paşe

ئەوسا جووان بیم، فەرە وە رەنگ بیم

١- ئەنتەرانجووز: شەڕانگێز، تووڕە، عەسەبی.

٢- مێەس هەسەڵ: میشەنگوین.

٣- گاوەسن: گاسن.

www.ParsBook.org

گەل گەل نازاران، لە دەورم جەم بین

ئیسە پیر بیمە، رەنگم نەمنێە

بێکەس مەنمە، لەێ سەر زەمینە   زڕات[1]

Ewsa cuwan bîm fere we r̂enĝ bîm
Gel gel nazaran le dewrim cem bîn
Îse pîr bîme r̂enĝim nemenêe
Bêkes menime leê serzemîne

ئەوسا سەر مەتـاش، ناخـێون نەگیرە

تــەوەرزیــن وە بـانْ، فــەرقْ زەڕیـنـە

کراسْ چین چین بێ، دووخت و دووزە

ئەزانگچی خوەشگوو، عەقڵێ تەکمیلە

ســوو کْ هــەڵـسێ مـیـنـێدە لـێوە

هــەر هــا لــە فـکـرْ ئـازەو و بـیـوە   کەڵەشێر

Ewsa ser metaş nexün negîre
Tewerzîn we bani ferqi zer̂îne
Kirasi çîn çîn bê dûxt û dûze
Ezanĝçî xweş gû, éqL̂ê tekmîle
Sû ki heL̂îsê mînêde lêwe
Her ha le fikri azew û bîwe

ئەوە چْ چشتە بیمە لاڵشان

١- زڕات: زوڕات، گەنمەشامی.

www.ParsBook.org

واران تەڕ نییەکەێ مۆ باڵشان   **ماسی**

Ewe çi çişte bîme laľişan
Waran teȓ nîyekeê müi baľişan

ئـەوەڵـێ (ق) و ئـاخرێ لامە
پەنج و شەش گلەێ پڕ یەێ جامە
سزیاێە دەیشتێ ناوەگەێ خامە
کەسێ نییەزانێ سەر وتاێ کامـە   **قەرسەقول**[1]

Eweľê (q) û axirê lame
Penc û şeş gileê piȓi yeê came
Sizyaêe deyştê, nawegeê xame
Kesê nîyezanê ser û taê kame

ئی تاقەگە، ئەو تاقەگە
یەتیمەگەێ (پشی سییەێ) چەو زاقەگە   **چراخ لاڵە**[2]

î taqege, ew taqege
yetîmegeê (pişî sîyeê) çew zaqege

ئی کانێ چیکان[1]، ئەو کانێ چیکان

١- قەرسەقول: تەرسەقول، تەرس، پاشەڕۆی وڵاخە بەرزە.

٢- چراخ لاڵە: چرا قوتیلە، قەندیل.

www.ParsBook.org

ماینْ پا وە زین کوڕی چریکان — **تفەنگ**

Îkanê çîkan, ew kanê çîkan
Mayni pa we zîn, kwiȓî çirîkan

ئی لایَ تاش[2]، ئەو لایَ تاش
هەفی سەر وبەد قۆماش — **کیسەڵ**

Î laê taş, ew laê taş
Hefî ser û bed qomaş

ئی لایَ کەڵەک، ئەو لایَ کەڵەک
ناوڕاسەگەیَ، چەرخ و فەڵەک — **دەم و ددان**

Î laê keȓek, ew laê keȓek
Nawȓasegeê çerx û feȓek

ئی لایَ گووشتە، ئەو لایَ گووشتە
ناوڕاسەگەیَ چووْ وشکە — **گاو وجفت**[3]

Î laê gûşte, ew laê guşte
Nawȓasegeê çûi wişke

١- چیکان: چک، گۆلوور، کۆمەڵی بەرد کە وەک تەپۆڵکە وایە.

٢- تاش: تات، گا بەرد، راخ، کەژ. لە فۆلکلۆری کرمانجی خـوارووودا تێکستێك هەیـە دەڵـیَ: ئـەملام تات و ئەولام تات، ئەی بابە جیقم دەرهات.

٣- گاو وجفت: گاوجووت.

www.ParsBook.org

ئیمڕوو چشتێ دیم، چەفت و چلیدە
یاران کی دییە، سەر وە بێ دیدە   **زالێو، زالو**

Îmrû çiştê dîm çeft û çilîde
Yaran kî dîye ser we bê dîde

ئی وەرێ ئەڵماس، ئەو وەرێ ئەڵماس
ناوڕاسێ تۆرکْ، خودا مەناس   **گولەێ تفەنگ**

Î were eĺmas, ew were eĺmas
Nawr̂asê torki xwida menas

www.ParsBook.org

ب

باریكه و توكن
منێده هەفتیرْ تێارەشكن   **قوڵنگە**[1]

Barîke û tukin
Minêde heftîri têare şikin

بانێ تیەتە[2] و تیەت نییە
ژێرێ تیەتە و تیەت نییە
گیا خوەرە و گا نییە
هەفی سەرە و مار نییە   **كیسەڵ**

Banê tyete û tyet nîye
Jêrê tyete û tyet nîye
Gya xwere û ga nîye
Hefî sere û mar nîye

باڵا چۆ چنارْ سەونز و چەمەنی
باشقەێ[1] گوڵەیل تْ چۆ نەمەنی   **تلیاق**[2]

١- قوڵنگە: قوڵنگ، پاچێك كە لە پاچی ئاسایی بچووكترە.
٢- تیەت: تات، تەختە بەرد.

www.ParsBook.org

Baĺa çü çinari sewnz û çemenî
Başiqeê gwiĺeyl ti çü nemenî

بالٚ دێرێ، پا نەێرێ
زگ دڕیاسە، حالٚ نەێرێ — **کوتر، کراس**

Baĺ dêrê, pa neêrê
Zig dir̂yase ḣaĺ neêrê

باوەێ پووڵادین، دایەێ سەنگ وەسار
ئەوڵاد مەنەخەو چۆ دانەێ ئەنار — **سەنگ چەخماخ**[٣]

Baweê pûĺadîn, daêeê senĝ we sar
Ewĺad mexenew çü daneê enar

بجمە[٤] وە بانْ نەجمە[٥]، نەجمە وە بانْ بجمە — **١- قاتر**[٦]
نەجمە وە ژێرْ نەزووک[٧]، بزووک[٨] وە بانْ مەزووک[١] — **٢- پیەڵ (پرد)**

١- باشقە: باشجقە، باشی باڵادەست، هەرە باش، زۆر باش.

٢- تلیاق: تلیاک.

٣- سەنگ چەخماخ: بەردە چەرخ.

٤- بجمە: هەرشتێ کە جم و جۆڵی هەبێت.

٥- نەجمە: هەرشتێ کە جم و جۆڵی نەبێت.

٦- قاتر: ئێستر.

٧- نەزووک: نەزۆك، ئەو مرۆڤ یان گیانلەبەرەی کە توانای وەچەی نییە.

٨- بزووک: پێچەوانەی (نەزۆك)، واتە ئەو مرۆڤ یان گیانلەبەرەی کە وەچە دەنێتەوە.

www.ParsBook.org

٣- ژن

Necime we bani bicime bicime we bani necime
Bizûk we bani mezuk necime we jêri nezuk

بڕێ پاڵەوان، ئاتەش نە کەلە
بێ شەواڵ کراس، بێ خوسڵ ومەلە — **کرمیت**

Bir̂ê paľewani ateş ne kele
Bê şewaľ kiras, bê xusľ û mele

بڕێ عەرەو مل باریک
دانە ڕێیەیل، تەنگ تاریک — **مووریژ**[٢]

Bir̂ê éerew mil barîk
Dane r̂êyeyli tenĝi tarîk

بزن گەڕێ لە پاێ مەڕێ[٣]
قاۆش[٤] کەێدو نییەلەوەڕێ — **ئاسیاو**

Bizin ger̂ê le paê mer̂ê
Qaüş keêd û nîyelewer̂ê

١- مەزووک: نەزووک.
٢- مووریژ: مێرووچە و مێرووله.
٣- مەڕ: گابەردی ساف.
٤- قاۆش: کاویش، کاوێژ.

www.ParsBook.org

بزن گەڕێ، لە سەر مەڕێ
تەقڵە کوتێ، هەر هەڵپەڕێ

تەگر، تەرزە

Bizin ger̂ê, le ser mer̂ê
Teqil̂e kwitê her hel̂per̂ê

بلوور بافە، دەم باشەیل[1] حەکیمە
تا سێر نەخواردمە، ئی گوڵە جیمە

سەماوەر و چای

Bilûr bafe dem başeyl ĥekîme
Ta sîr nexwardime î gwil̂e cîme

بەرزە، بڵێنە، بەرزە دەماخە
وە رووژ پەرچەم[2] و وە شەو چراخە

<u>بنای پاسگا</u>[3]

Berze bil̂êne, berze demaxe
We r̂ûj perçem û we şew çiraxe

بەرزە چۆ چنار

١- باشەیل: باشترین.
٢- پەرچەم: ئاڵا بەیداخ.
٣- بنای پاسگا: بینای بازگە.

www.ParsBook.org

سەوزە وەک خێار
ترشە جوور هەنار **ڕێواس**

Berze çü çinar
Sewze wek xêar
Tirşe cûr henar

بەلگە[1] بەلەو بوو[2]، خلگە[3] خلەو بوو[4]
گن گن تیەێدە دەیشت، گلە وەگلە بوو **پشکووڵ[5]**

Belige belew bû,xilige xilew bû
Gin gin tyeêde deyşt gile we gile bû

بێ سەر بێ دۆم، پشت پا ساڵم
گاهێ وسایە، لە سەریەێ قەورێ
گاهێ عدەئی، جەم بوون نە دەورێ
گـــاهـێ لازمـــە، مـــەوردْ نـــازە
گـا لازم نـیـیـە، فـرە بـێ نـازە **<u>کورسی گەرمایی</u>**

Bê ser û bê dom, pişti pa saÎim

١– بەلگە: بەل، قیت، بەلەبەل.
٢– بەلەو بوون: ڕاست وەستانەوە.
٣– خلگە: خل، خڕ و مڕ.
٤– خلەو بوون: خول خواردنەوە و بەرەو خوار داکەوتن، تەپاوتل،
٥– پشکووڵ: پشقل.

www.ParsBook.org

Gahê wisaêe le ser yeê qewrê
Gahê édeyî cem bûn ne dewrê
Gahê lazime mewridi naze
Ga lazim nîye fire bê naz

www.ParsBook.org

پ

پاتشایٚ عەزیمْ، کۆچە و شار پەیٚوەس
ساحب سەڵتەنەیٚ، سیم و زەڕ وە دەس
سەربازیٚ لە خوەیٚ، بیە وە سیمبان[1]
ئەوەڵ وە شادی، ئاخر پەشیمان — **کەنۆ هەسەڵ**[2]

Patişaê éezîmi küçe û şar peêwes
Saĥib seĺteneê sîm û zer̂ we des
Serbazê le xweê bye we sîmban
Eweĺ we şadî axir peşîman

پشت دەیٚ وە دیوار
بار بەیٚ وە خەروار — **تەڵەکین، پێخەف**

Pişt deê we dîwar
Bar beê we xerwar

پەنجا و دۆ سووارْ، کەمەر قاڵبی
خەت خەت و تۆل تۆل، وێنەیٚ تاڵبی
هەر کەس یە بۆشیٚ، ئافەرین لە لیٚ — **پاسوور**[1]

١- سیمبان: چاودێڕ کەر.
٢- کەنۆ هەسەڵ: شانەی هەنگوین.

www.ParsBook.org

Penca û do suwari kemer qal̂ibî
Xet xet û tül tül wêneê tal̂ibî
Her kes ye büşêdeê aferîn le lê

پەنج بـرا هەنەن، هەر پەنج <u>هەسشان</u>
یەێ بێڵ کوڵێ، ها وە <u>دەسشان</u>
سێ گلە مەنیشێ، دۆ گلە مەکەێ کار
بـێ ئاو و بێ گڵ، مەسازن دیوار   **<u>کلگ و قولاو کڵاشچنی</u>**[2]

Penc bira henen, her penc hesişan
Yeê bil̂i kwil̂ê ha we desişan
Sê gile menîşê, do gile mekeê kar
Bê aw û bê gil̂ mesazin dîwar

پەنج چشت دیمە، هەر پەنج لە ناو سەر
یەک لێ دۆ سەرە و یەک لە یەک بەتەر   **دێان و زووانْ مار**[3]

Penc çişt dime her penc le naw ser
Yek lê do sere û yek le yek beter

١- پاسوور: پەڕەی قومار، یاری وەرەق.

٢- کلگ و قولاو کڵاشچنی: ئەنگوست و قولاپ.

٣- دێان و زووانْ مار: ددان و زمانی مار.

www.ParsBook.org

پەنجێ بی وشەش، شەش ڕۆ کردە پەنج
حەریر لە مابەێن، بی وە گەوهەر سەنج   دەس و قەڵەم

Pencê bî û şeş, şeş r̂û kirde penc
Ĥerîr le mabeên bî we gewher senc

پێڵێ بەسامە لەو دارْ وەنە
وە حۆکم خودا وە زوورْ بەنە
مووقلێ[1] وە بانْ مووقلێ بەنە   ژنْ زگ پڕ[2]

Pêl̂ê besame lew dari wene
We ĥokmi xwida we zûri bene
Mûqilê we bani mûqilê bene

١- مووقل: باریک، شتی کە قولێ وەک موو بێت.
٢- ژنْ زگ پڕ: ژنی دوو گیان.

www.ParsBook.org

ت

تابووتْ مەزار[1] دەر کـلیل کـەردە
وە پـەنـج فـەڕاشـە، کـلیل ورد کردە
فتنە لە شکەم، مەغزْ سەر خوەردە
هەر وەخت ئەو فتنە بخیزوو لە جا
یەیٚ نسفْ جەهان مەکەیٚدە غەوغا قەڵەم

Tabûti mezari der kilîl kerde
We penc fer̂aşe kilîl wird kerde
Fitne le şikem, mex́zi ser xwirde
Her wext ew fitne bixîzû le ca
Yeê nisfi cehan mekeêde x́ewx́a

تارەتم درْس، لە نماز یاسم[2]
ژنم تلاق دەم، داڵگم خوازم هەن هەنْ مردن[3]

Taretim diris le nimaz yasim
Jinim tiļaq dem daļigim xwazim

١- مەزار: نەرم و نۆڵ، گۆشراوە بە دەست و نەرم بوو، هاڕیاو بە دەست.

٢- یاس: وەڕەز، بێزار.

٣- هەن هەنْ مردن: انا لله وانا الیه راجعون.

www.ParsBook.org

تا ڕەسێ، پشت بەسێ **تەشی، تەشێ**

Ta r̂esê, pişt besê

تا کلگ نەکەی وە پشتێ، دەم نییەجاێ **قەیچی**[1]

Ta kilig nekey we piştê, dem nîyecaê

تاڵێ هەوریشم
تا مەغرب (بەغدا) کیشم **جادە، ڕێگا**

Tal̂ê hewrîşim
Ta mex́rib(bex́da) kîşim

تانجی هەرەسوو، مەرەسوو[2]
دا لە ئاوْ قەرەسوو[3] **تفەنگ**

Tancî heresû meresû
Da le awi qeresû

تا نێیەیدە لاێ دەمێ، نییەخەێدە خوار **ئەڵەک**[4]

---

١ – قەیچی: مقەست.

٢ – هەرەسوو، مەرەسوو: بەرەڵا.

٣ – قەرەسوو: ڕووبارێکە لە کرماشان، بە مانای شتی ڕەشیش دێت.

٤ – ئەڵەک: هێڵەک.

www.ParsBook.org

Ta neêyeyde laê demê, nîyexeêde xwar

تک تک چکێ، تک تک زاێ

ئامێژەن نەێرێ، وە خوەێ ماێ[1] **جاجگ[2]**

Tik tik çikê, tik tik zaê
Amêjen neêrê we xweê maê

تۆکەگەێ تێژە، کوناێگ ها سەرێ

لە وەختْ تەنگی خوەێ دەێدە وەرێ **دەرزی، سوژن**

Tokegeê têje, kwinaêg ha serê
Le wexti tenĝî xweê deêde werê

تـۆلْ تەڕ بن دەر ئاو

کڵاو سەخری[3] چن، نقرە لە ناو **برنج**

Tüli teȓi bin der aw
Kiĺaw sexrî çin, niqre le naw

تـۆلْ تەڕ، پا دەر ئاو

١- ماێ: ڕچ بوون، خۆداگرتن، وەکو ڕچ بوونی ماست یان کەرە، سفت بوون.

٢- جاجگ: بنێشت.

٣- سەخری: سمت و ساتانی خڕ و دریژ. هەروەها لە چیرۆکی فۆلکلۆری کرمانجی خوارووودا، (کڵاوی سەخرە جن) ناوی دێت و بەپێی چیرۆکەکان، پاڵەوانەکە بە زەحمەت بەدەستی دەکەوێت...

www.ParsBook.org

عەزەت خاس، پەسەنْ شا
ناوێ نقرە، دەیشتێ تڵا — **برنج**

Tüli ter̂i pa der aw
Êezet xas, peseni şa
Nawê niqire deyştê til̂a

تـۆڵْ تەڕ، لە بنْ مەڕ
دەس نەوەشن، ئاخر شەڕ — **مار**

Tüli ter̂, le bini mer̂
Des neweşin axir şer̂

تـۆل تەڕ، مەفتـۆل تەڕ
بازی مەکە، شەیْتان شەڕ — **مار**

Tül ter̂, meftül ter̂
Bazî meke şeêtani şer̂

تـۆڵْ تەڕێ، لە پاێ مەڕێ
هەڵقوتنێ[1]، نییەلەوەڕێ — **تەرەکەێ دێوڵ[2]**

Tüli ter̂ê, le peê mer̂ê
Hel̂qwitinê nîyelewer̂ê

١- هەڵقوتانن: کوکە کردن، قوتە کردن، قفە کردن.

٢- تەرەکەێ دێوڵ: تەرکەی پشتی دەهۆڵ.

www.ParsBook.org

تەپە گردڵەێ، وە گردەو تاشیاێ

ئاێمەیل قەس کەن، بانە تەماشاێ **دێۆڵ**[1]

Tepe girdiĺeê we girdew taşyaê
Aêmeyl qes ken bane temaşaê

تەت وە بانْ تەت، تەت خڕەماڕێ[2]

مرخ[3] **کوڵە خا مەکەێ، کەس نمەزانێ** **کیسەڵ**

Tet we bani tet, tet xir̂emarê
Mirx kwiĺe xa mekeê kes nimezanê

تەتێگە و تەتوەنێگە[4]

چووار کاوڕ و <u>وەرەنێگە</u>[5] **پەنجەێ دەس**

Tetêge û tetwenêge
Çuwar kawir̂ û wernêge

تەختە چوو کاکان، سیا چتۆ داڵپەڕ[6]

١- دێۆڵ: دەهۆڵ.

٢- خڕەماڕێ: خول دەخواتەوە.

٣- مرخ: مریشک.

٤- تەتوەن: زەوی بەردەڵانی.

٥- لە کرمانجی خوارووداا دەگوترێت: سەربانێکە و بن بانێکە، چوار مەڕ و شوانێکە.

٦- داڵپەڕ: وەکو پەڕی داڵ، سیا وەک پەڕی هەڵۆ.

www.ParsBook.org

تەویز[١] پاتشا، زینەتْ سەرگەڕ[٢] **مووریژ[٣]**

Texte çû kakan, sya çü daÎper̂
Tewîzi patişa, zîneti serger̂

تەڕێ کەێد و بەلێەو کەێد
ئشارەێ دەرْ کونایٚ کەێد **دەرزی مەچیر، سووژن و نەخ**

Ter̂ê keêd û belêew keêd
Işareê deri kwinaê keêd

تەڕێ کەید و بەلێەو کەید
بەیدەێ خوەدەو حەز لێ کەید **قاشخ، چەمچگ، کەوچک**

Ter̂ê keêd û belêew keyd
Beydeê xwedew ḧez lê keyd

تەنیا سوواری، دا لە ڤێاریٚ[٤]، بیە هەزاریٚ **دۆ ئەسپ[٥]**

Tenya suwarê, da le vêarê, bye hezarê

١- تەویز: تەوز، ئاڵتوون، زێڕ.

٢- کاکان: سیا، سییە.

٣- مووریژ: مێرووچە، مێرولە.

٤- ڤێار: بوار، ویار، تەنکایی ئاو، پەڕنگە.

٥- دۆ ئەسپ، دۆی ئەسپ، کلکی ئەسپ.

www.ParsBook.org

تیرْ ڕەگ ڕەگوو، کمانْ هوت هوت
خسە قوڵەپەێ، دا لە تۆکْ پت[1] **چس[2]**

Tîri r̂eg r̂egû, kemani hut hut
Xise qwil̂epeê, da le toki pit

تیەێدە بازاڕ دۊنیدەێ
هەگْ دۊنیدەێ نییەسێنیدەێ
هەگْ سـێنیدەێ نییەۊنیدەێ **کەفەن، کفن**

Tyeêde bazar̂ dünîdeê
Hegi dünîdeê nîyesênîdeê
Hegi sênîdeê nîyeünîdeê

تیەێدە خوار کار دێرێ
چوودە بان بار دێرێ **قاشخ، چەمچگ، کەوچک**

Tyeêde xwar kar dêrê
Çûde ban bar dêrê

١- پت: لووت، کەپوو.
٢- چس: تس، هەوای ناو سک.

www.ParsBook.org

ج

جامێ گووشتْ مەزار، ریشەدار و سەد هزار
هەر کەس ئسمش بەرداروو، عەقڵ بوزورگ داروو   **مەمگ، مەمکۆڵان**

Camê gûşti mezar, r̂îşe dar û sed hizar
Her kes ısmiş berdarû, éeqiĺ buzurg darû

جفتێ گاێ باز باز، ئاخوڕێ دێرێ   **١- چەو، چاو**
ژنْ باڵا بەرزْ، زڵف خڕێ دێرێ   **٢- برۆیە و بژانگ، برۆ و برژانگ**

Ciftê gaê baz baz axwir̂ê dêrê
Jini baĺa berzi ziĺf xir̂ê dêrê

جفتێ گاێ باز باز تـۆش[1] تەوەری
گاوەسن تڵا، ریشەێ مرواری   **چەو**

Ciftê gaê baz baz tüşi tewerî
Gawesin tiĺa, r̂îşeê mirwarî

جگەرْ گا، دۆ وەرەن

١- تـۆش تەوەری: تـۆش یان تووشتیر بە مانای بزنی تەوارە دێت.

www.ParsBook.org

کوناکوناس چێو سەرەن   **کەنێو هەسەڵ[1]**

Cigeri ga,dü weren
Kwina kwinas çü seren

١- کەنێو هەسەڵ: شانەی هەنگ.

www.ParsBook.org

ح

حسارێ چووە، بازاڕێ چـەرمە
چتۆ ئەوڕْ وەهار، بازاڕێ گەرمە
خـواردنـێ ریـختەنْ ئـادیمیزادە
روشدێ نۆرە لە خاک ئیجادە
گەنم

ȟisarê çuwe, bazar̂ê çerme
Çü ewri wehar bazar̂ê germe
Xwardinê r̂îxteni ademîzade
Ruşdî nüre le xak îcade

حەسەن سییە، پلەپلێە لە وەڕْ پییە
هیزەێ ڕۆن

ȟesen sîye,
Pilepilêe le weri pîye

حەکاکان هەواڵ، حەکاکان هەواڵ[1]
چْ مەلێ دێرێ، دۆ سەر و شەش باڵ
مەلان هزارەن، پەڕ دار و بێ پەڕ

١- حەکاکان: حێکایەت زانان، حەکایەتخوان، ئەوانەی کە حیکایەت و پەند و سەرگوزشتەی پێشینان دەزانن.

www.ParsBook.org

ولّام ئەو مەلە، وشکە و قاق[1] و لەڕ　　　**قرژنگ، قرژانگ**

h́ekakan hewal̂,h́ekakan hewal̂
Çi melê dêrê do ser û şeş bal̂
Melan hizaren per̂dar û bê per̂
Wel̂am ew mele wişke û qaq û ler̂

حەواسخان حەوەس، حەواسخان حەوەس
ئی رەقایۆ رەقە، کول مەحالّە هەس[2]
مردیۆ زوواندار، گیروودەیۆ قەفەس　　　**رادۆن، رادیۆ**

h́ewasxan h́ewes, h́ewasxan h́ewes
Î r̂eqaê r̂eqe kwil mehal̂e hes
Miredê zuwandari gîrûdeê qefes

١- قاق: وشک و رەق، رەق و سفت.

٢- رەقایۆ ڕەق: رەوەق رەوەق، وەرەوەرە، قۆناغ بە قۆناغ.

www.ParsBook.org

چ

چادرْ سفێدْ یەێ دیلەکی **قارچگ**[1]

Çadiri sifêdi yeê dîlekî

چاڵاو چل گەزی، خوەر وە تێ نییەگەزی **لتۆلەێ تفەنگ**
Çal̂aw çil gezî xwer we tê nîyegezî

چاڵاو قوتگە، پڕێ لیتگە[2] **لتۆت**

Çal̂aw qwitige, pir̂ê lîtige

چاڵێ کەنیم چل گەزی
چل خاتۆن لە تێ داوەزی
پڕ گیانێان بۆیە دەرزی **کەنگر**

Çal̂ê kenîm çil gezî
Çil xatün le tê dawezî
Pir̂i gyanêan büye derzî

١- قارچگ: قارچگە، قارچك، کارگ.

٢- لیتگە: ئاوێتەیەکە لە ئارد و ڕۆن و ئاو دروست دەکرێت و بۆ چاکسازی هیـزەی ڕۆن بـەکاری دێنن و بۆنی خۆش نییە.

www.ParsBook.org

چشتێ دا ئی وەرە وە وتەوت[١]

پشت مل باریک، بن مل قوت — مۆش خۆرما[٢]

Çiştê da î were we witewit
Pişt mil barîk, bin mil qwit

چشتێ دێرم چ چشتێ
دمچگ لە بانْ پشتێ
مـەلا نییە و خڕشتێ[٣] — شەقڵ خەرمان[٤]

Çiştê dêrim çi çiştê
Dimçig le bani piştê
Mela nîye û xiȓiştê

چشتێ دێرم چشتانە
دەس و پا نەجیم حاکمانە — گورز خەشخاش، خەشخاش

Çiştê dêrim çiştane
Des û pa necîm, ȟakimane

١- وتەوت: زیتەزیت، قیتەقیت.

٢- مۆش خۆرما: جۆرە مشکیکە، قاقم.

٣- خڕشت: حەکاکی کراوە، نووسراوە لە سەر، مەنقووش.

٤- موهریکی تایبەتە بە پان و برینی یەک مەتر کە لە چووی داتاشراو ساز کراوە.

www.ParsBook.org

چشتێ دێرم چشتانه
ها بۆخچەگەێ سڵتانه
تەنیا خودا ناوش مەزانه

منالْ له زگْ دالْگ

Çiştê dêrim çiştane
Ha boxçegeê siĺtane
Tenya xwida nawiş mezane

چشتێ دێرم سفت و سەقەت
گیرێ دەمه ژێردووزەقەت[1]

ئەفتاوە، مەسینه

Çiştê dêrim sift û seqet
Gîrê deme jêr dûzeqet

چشتێ دێرم قۆبڵەنما
ئەسپەن گوڵ، پەسەنْ شا

برنج

Çiştê dêrim qobĺenima
Espen gwiĺ, peseni şa

چشتێ دێرم له زەو گۆمه

١- ژێردووزەقه: بەشێکه له ئاسیاوی ئاوی که زیاتر له پێست دروست دەکرێت و وەکو مەشکەیه و گەنم و دەغڵ و دان لەوێوه دەڕژێته سەر سەنگی هاڕی ئاسیاوەکه.

www.ParsBook.org

ئاخون سەرەو چاروا دۆمە		پـۆرشگ[1]

Çiştê dêrim le zeü gome
Axwin ser û çarwa dome

چشتێ دێرم لەو تەنگ و سارا
بێ مێخ و ستۆن، بێ دیلەک دارا		قارچگ

Çiştê dêrim lew tenĝ û sara
Bê mêx û sitün bê dîlek dara

چشتێ دێرم لەێ چەم و رووە
هڵهڵە کیشێ لەقامێ چووە		ئاسیاو[2]

Çiştê dêrim leê çem û r̂uwe
hil̂hil̂e kîşê leqamê çuwe

چشتێ دێرم وە قاف نامشەن
چووار گووشە داروو یەک ئەندامشەن
هەر بەنێ نیشوو وە بانْ تەختە
نانْ ئەو تەختە وە تاڵە و بەختە		قاپْ قۆمار[3]

---

[1]- پۆرشگ: گیایەکی خۆراکییە لە ڕەگەزی پیاز، کە لە کوێستان شین دەبێت و هەم بە کاڵی و هەم بە برژاوی دەخورێت.

٢- ئاسیاو: ئاشی ئاو.

٣- قاپ قۆمار: یاری کاپ.

www.ParsBook.org

Çiştê dêrim we qaf namişen
Çuwar gûşe darû yek endamişen
Her benê nîşû we bani texte
Nani ew texte we taĺe û bexte

چشتێ دیمە ئەسارەێ قۆم[1]
سێ سەر، دە پا، دۆ دۆم

گاجفت و جفتیّار و هـتۆیە[2]

Çiştê dime esareê qom
Sê ser, deh pa, do dom

چشتێ دیمە لە ئی دەشتە
سەونز وسوور و سفێد گەشتە

چای

Çiştê dime le î deyşte
Swenz û sûr û sifêd geşte

چشتێ دیمە لە شیشْ مەغار[3]
پدەر لە پوولاّ، دالّگ سەنگْ خار

١-چەخماخ
٢-ئاگر

Çiştê dime le şîşi mexár̂
Pider le pûĺa, daĺig sengî xar

١- ئەسارەی قۆم: چەرخی ئەساری کە دەکەوێتە ملی گای جووت.
٢- بەشێک لە گاوەسن کە وەک قەوسە و دەکەوێتە ملی مانگا.
٣- مەغار: گابەردێکی گەورە کە ئەشکەوتێک لە سەری هەبێت.

www.ParsBook.org

چشتێ دیمە لەێ دەیشتە

وە لەش پەنج، هەناس چووار، ڕەوشت هەیشتە

ئازەوەن و جنازە، دەستەی ئازیەتبار و جنازە

Çiştê dime leê deyşte
We leş penc, henas çuwar, r̂ewişt heyşte

چشتێگ دیم چووار سۆکە، چەفتە چۆ گووچان

ئوستادێ ڕەمزە، جاگەێ ئتمینان **قۆفڵ و فەڕاشە، کلیل و قفڵ**

Çiştêg dime çuwar süke, çefte çü gûçan
Ustadê r̂emze, cage ıtmînan

چشـتێـگم هـەنـەن، وە ڕۆ دنـیـاوا

بـێ زات و زوورەن، مـەچـوو وە ڕاوا

هەرساتێ جارێ، دەروونجووش مەبوو

هەرهەفتەێ جارێ، خڵاتپووش مەبوو

خـڵاتـێ پـووشـوو، بـێ دەر ودووزە

لـە ئـەو زیـاتـر، دی کـەس نـەپووشە **کەوڵ مار**[١]

Çiştiĝim henen we r̂û dinyawa
Bê zat û zûren meçû we r̂awa

١- کەوڵ مار: کاژی مار.

www.ParsBook.org

Her sate carê derûn cûş mebû
Her hefteê care xil̂at pûş mebû
Xil̂atê pûşû bê der û dûze
Le ew zêatir dî kes nepûşe

چشتێگه دۆ لوو، خڕناقێ[1] له چوو
ها وه دەسْ ئوساڵانْ پۆخت
بێ گیان و گیاندار، وه پێ مەکەێ لۆخت   **هەورینگ، مقەستی خوری**

Çiştêge do lû, xir̂naqê le çû
Ha we desi usaêani poxt
Gyandar û bê gyan we pê mekeê loxt

چشتێگه سەد مەن خووا بکەیده ناوێ،
وەختْ خواردن خووا تووای   **خا کوڵیای، هێلکه**

Çiştêge sed men xuwa bikeyde nawê,
Wexti xwardin xuwa tuwaê

چشتێگه یەێ گون دێرێ
یەێ گونەگەیش یەێ مـۆ دێرێ   **چەڵتـۆکْ برنج**

Çiştêge yeê gwin dêrê
Yeê gwinegeyş yeê mü dêrê

١- خڕناق: گەڕوو، قوڕگ، ئەوک.

www.ParsBook.org

چل تاق، چل نیم تاق

چل خانم (چراخ)، له یەێ وتاق　　　　ئەنار

Çil taq, çil nîm taq
Çil xanim le yeê witaq

چل سیاێ سرپووشْ، سیاهی له وەر

خەریکه له ناو قلاچەێ بێ دەر

ئەگەر بزانی مانایێ ئەو چیشەن

پووسێ چۆ کەشکووڵ، دەسْ دەوریشەن　　　　شامی، شوتی

Çil syaê sir̂ pûşi syahî le wer
Xerîke le naw qiĺaçeê bê der
Eger bizanî manaê ew çişten
Pûsê çü keşkûĺi desi dewrîşen

چل قوتی له ناو یەێ

قوتی دەرێ هەڵقوتی　　　　پیاز

Çil qwitî le naw yeê
Qwitî derê heĺqwitî

چنارْ بەرز و بڵێن

خەر له سەرێ بلەوەڕێن　　　　گیای کەرتەشی

www.ParsBook.org

Çinari berz û biĺên
Xer le sere bileweŕên

چووار چڵ چوو چەفت، چووار بریقەکەر ١- ئەسپ
بیس و چووار کونا، بیس و چووار یەیٚ سەر ٢- ناڵ، ٣- مێخ

Çuwar çiĺi çû çeft, çuwar biryqe ker
Bîs û çuwar kwina, bîs û çuwar yeê ser

چووار دەر زەمین، چووار دەر هەوا
چووار بەر زەمین دۆ دەر هەوا ١- قچ و گووان مانگا
هەیٚ خەربزە، هەیٚ خەربزە ٢- قچ و گووان پەس

Çuwar der zemîn,çuwar der hewa
Çuwar ber zemîn,do der hewa
Heê xerbize, heê xerbize

چووار فەرزەندْ بیٚ دایە، چووار قووچْ بیٚ خایە
چووار تاجرْ بیٚ مایە، چووار عاسایٚ بیٚ سایە
١- ئسرافیل، ئزرائیل، جبرائیل، میکائیڵ
٢- وەهار، تاوسان، پاییز، زمسان
٣- زەو، مانگ، خوەر، زەڕینە و سیمینە

www.ParsBook.org

٤- وەفر، واران، تەگر، سایەقە[1]

Çuwar ferzeni bê daêe, çuwar qûçi bê xaêe
Çuwar taciri bê maêe, çuwar éasaê bê saêe

چووار گوڵ، چووار ئەنار
چووار چەرخەکی، چووار ژەهرْ مار　　　　**ساڵ و مانگ**

Çuwar gwiĺ, çuwar enar
Çuwar çerxekî, çuwar jehri mar

چەفتلی چەفتان، چەفتە چـۊ ئەرجن
خوارزاێ[2] مووەکڵ[3]، براێ دێو و جن　　　　**مار**

Çeftilî caftan, çefte çü ercin
Xwarzaê muwekiĺ biraê dêw û cin

چەفتە چـۊ گووچان، راسە چـۊ تیر
سییەس چـۊ زخاڵ، سفێدە چـۊ شیر　　　　**چەو**

Çefte çü gûçan, r̂ase çü tîr
Sîyes çü zixaĺ,sifêde çü şîr

١- سایەقە: شەختە.

٢- خواراز: خوشکەزا.

٣- مووەکڵ: گیانلەبەرێک وەکو دێو، جن و پەری.

www.ParsBook.org

چەم و کییم هامە ناو باخ، چۆ چلچراخ
حەپە دێرم چۆ شیشە، بریقْ باق[1] کەم هەمیشە **ئەنار**

Çem û kîym hame naw bax,çü çilçirax
ĥepe dêrim çü şîşee, birîqi baq kem hemîşe

چەن تیرْ خەدەنگ، کالاێ کارخانە
جەم بینە وە دەورْ، ستوونْ یانە
دەس و پا و چەو، هەر سێ هەم فەردەن[2]
گاگا خابیدە، گاگا بیدارەن
گاگا هام منووس[3]، خاتر نازارەن **چەتر، سێبەر**

Çen tîri xedenĝi kaĺaê karxane
Cem bîne le dewri sitüni yane
Des û pa û çew her sê hemferden
Gaga xabîde, gaga bêdaren
Gaga ham minûsi xatir nazaren

چەن دانە گەوهەرْ، ئەزەلی تیّار
خالّق کاشتەنەش، سەد تەن لە توومار
لە ئەرز تا سەما، چەنێ ئنس و جنس

١- بریقْ باق: درەوشانەوە.
٢- هەم فەرد: هەماهەنگ.
٣- هام منووس: هاونشین، هاوڕێ.

www.ParsBook.org

وەوان پەێوەسە، خان چەنێ مۆفلّس
سەراسەر جەهان، وە ئەوان بەنە
ساتێ هزار رەنگ، لێشان پەێوەنە
هەر کەس بزانوو، ئی دانە چەنە
زاتْ باتنی وە عەین هەن هەنە   **سی و دوو تیپی ئەلفبا**

Çen dane gewheri ezel̂î têar
Xal̂iq kaşteneş sed ten le tûmar
Le erz ta sema, çenê ıns û cins
Wewan peêwese, xan çenê mofl̂is
Seraser cehan we ewan bene
Satê hizar r̂enĝ lêşan peêwene
Her kes bizanû î dane çene
Zati batinî we éeên hen hene

چەوچە، یە چەوچەس
ئەر تْ عاقڵی سەر هەوسارد چەس   **ناو**

Çewçe, ye çewçes
Er ti éaqil̂î ser hewsarid çes?

چەوچە، یە چەوچەس
زانم چەس، نییەزانم چەس   **مناڵ لە زگْ داڵگ**

Çewçe ye çewçes zanim çes nîyezanim çes

www.ParsBook.org

چەێگە چەێگە، منێدە ڕەسن
دۆیەتەیل دۆرننەێ، گا وە لێ بەسن   قەڵماسنگ[1]

Çeêge çeêge minêde r̂esin
Düyeteyl dürinineê ga we lê besin

چیا گردڵە پڕێ گیا وردڵە   کەپووڵ، سەر

Çya girdiĺe pir̂ê gya wirdiĺe

چیاگردڵەێ ئارچین و مارچین[2]
هەرچێ هەوڵ مەدەی وە بان نمەچین   خا، هێلکە

Çya girdiĺeê arçîn û marçîn
Her çê hewĺ medeê we ban nimeçîn

چیا گردڵەێ شرین شاد
ئایلەیل[3] هاتنە تەماشاد   دیۆڵ[4]

Çya girdiĺeê şirîn şad

١- قەڵماسنگ: قۆچەقانی.

٢- ئارچین و مارچین: خڕ و ناهەموار.

٣- ئایلەیل: منداڵان، میرد منداڵان.

٤- دیۆڵ: دەهۆڵ.

www.ParsBook.org

Ayleyl hatine temaşad

چیمه ئی بانه چشتێگم دییه
خوەم زانم چەسە، نییەزانم کییە   قەور، گڵکوو

Çîme î bane çiştêgim dîye
Xwem zanim çese nîyezanim kîye

چیمه ئی بانه عەجەو، چشتێ دیم
عەجەو چشتْ زوور، وە مشتێ دیم
دەهەن ئاراستەێ بان، وە پشتێ دیم   ئاسیاو

Çîme î bane éecew çite dîm
Éecew çişti zûr we miştê dîm
Dehen arasteê ban we piştê dîm

چیمه بازاڕ چشتێ دیم نەخڕیم،
خڕیم نەپووشیم، پووشیم نەیم
کەفن، کفن

Çîme bazar̂ çiştê dîm nexir̂îm, xir̂îm nepûşîm. Pûşîm neym

چیمه سارا دیم قلاچەێ لێم بی عەیان
چووار پاێە و دۆ دەر لێ وازە

www.ParsBook.org

ئوسا سازناش نەخشێ وەێ نازە		**کیسەڵ**

Çîme sara dîm qiȓaçeê lêm bî éeêan
Çuwar paêe û do der lê waze
Usa sazinaş nexşê weê naze

چیمە سەرْ یەێ راهێ، دیم یەێ چیایْگ
بانْ چیاگە یەێ تەپە گیایْگ
بانْ گیاگە یەێ ئەژدەهایْگ		**قلیان**[1]

Çîme seri yeê ȓahê, dîm ye çyaêg
Bani çyage yeê tepe gyaêg
Bani gyage yeê ejdehaêg

چیمە وە راهێ دیمە گیاهێ
پەڕاو[2] سفێد ودانە سیاهێ		**ئەسپەن**

Çîme we ȓahê dime gyahê
Peȓaw sifêd û dane syahê

چیمە یەێ راهێگ دیم یەێ گیاهێگ
دانە سفێد و پەڕ سیاهێگ		**ئەسپەن**

Çîme yeê ȓahêg dîm yeê gyahêg

١- قلیان: تلیاک.

٢- پەڕاو: کەنار، پەراوێز.

www.ParsBook.org

Dane sifêd û peȓî syahêg

خ

خاڵووم وەێرە خەفتێە
گونێ لەورە کەفتێە　　　　**شامی، شوتی**

Xaȓûm weêre xeftêe
Gwinê lewre keftêe

خاڵووێگ دێرم وە گون زەو کەنێد　　　　**تکەێ واران**

Xaȓûêg dêrim we gwin zeü kenêd

خانگ تک تییەریک، دەسەک وە باوان
هەرکەس بۆشێدەێ جەمشێر پاڵەوان　　　　**شار مووریژ**[1]

Xanig tiki tîyerîk, desek we bawan
Her kes büşêdeê cemşêr paȓewan

خانگێ دێرم تەنگ و تاریکە
ئاقام خەفتێە دریژ و باریکە　　　　**شەمشێر و قەڵاف**[1]

١- شار مووریژ: شاری مێرووچە، شارە مێرووله.

www.ParsBook.org

Xanigê dêrim tenĝ û tarîke
Aqam xeftêe dirîj û barîke

خانگێ دێرم تەنگ و تاریکە
پڕ ناوێ عەرەو سەرْ مل باریکە — **شار مووریژ**[2]

Xanigê dêrim tenĝ û tarîke
Pirî nawê éerew seri mil barîke

خانگێ دێرم گەچ گەچینە
نە پا دێرێ نە پاچینە — **خا، هێلکە**

Xanigê dêrim geç geçîne
Ne pa dêrê ne paçîne

خانمێ نیشتێە خنج و منج
دەسماڵێ داێە وە ڕۆ زنج — **سییەماڵ، ڕەشماڵ**

Xanimê nîşţêe xinc û minc
Desmaĺê daêe we ȓû zinc

خلخلە مەتێ[3]، لە کونا دەرتێ
سی و سێ نەفەر لە بەنێ نییەتێ — **تفەنگ و گولە**

١– شەمشێر و قەڵاف: شمشێر و کێلی شمشێر.

٢– شار مووریژ: شاری مێرووچە، شاری مێروولە.

٣– خلخلە مەتێ: خلخلە، بە مانای خڕ و گردەڵە و مەتێ، واتە دێت.

www.ParsBook.org

Xilxile metê, le kwina der tê
Sî û sê nefer le benê nîyetê

خۆنْ سییه خوەێد و له جادەیٚ سفێدا چوو — **قەڵەم**

Xüni sîye xweêd û le cadeê sifêda çû

خوەم سییه، خاڵووم سییه
خاڵووم وەرجه خوەم دا له کۆیه — **سایە**

Xwem sîye, xaĺûm sîye
Xaĺûm wrece xwem da le küye

خوەیٚ چەنه گایٚگه
شوونیٚ چەنه خایٚگه — **دەر و لەولاو**

Xweê çene gaêge
Çûnê çene xaêge

خوەیٚ کوڵکن، کوڕ ناکوڵکن، کوڕەزا کوڵکن
١- مامر[1]
٢- خا، هیلکه
٣- جۆجگ[2]

١- مامر: مریشک.
٢- جۆجگ: جووجەڵه.

www.ParsBook.org

Xweê kwiľkin, kwiȓ na kwiľkin, kwiȓeza kwiľkin

خوەێ مەشەکانوو، خوەێ مەشەکانوو
یەکێ ڕێ مەکەێ یەکێ مەمانوو
یەکێ لە جاێ خوەێ، خوەێ مەتەکانوو

ئەڵەک[1]

Xweê meşekanû, xweê meşekanû
Yekê ȓê mekeê yekê memanû
Yekê le caê xweê xweê metekanû

خەرکوڕی[2] بتوچڵەێ خنجی منجی
لقاو تڵا، زین برنجی

زەرداڵە

Xerkwiȓî büçiľeê xincî mincî
Liqaw tiľa, zîn birincî

خەر وە هەوسارا
چییە ناو دارا

گونووژ، سوژن

Xer we hewsara
Çîye naw dara

١- ئەڵەک: هێڵەک.

٢- کوڕی خەر، جاشۆڵکە، جاشەکەر.

www.ParsBook.org

خەنە چـۆ خەنە، زەردەگوڵ خەنە

سەد ستـۆن لە بانْ یەێ ستـۆن بەنە   **زڕات**[1]

Xene çü xene,zerde gwiٮxene
Sed sitün we bani yeê sitün bene

خەواسان[2] ئەوهەم، خەواسان ئەوهەم

م چشتێ دیمە، جووش ئاوەرد ئەوهەم

نیم گەز دێانێە یا زێاێ یا کەم

لاشەێ ئەۆ وە بانْ نەهەنگێ بەنە

گرفتار وە دەسْ حەڵقەێ کەمەنە

ئەر ئەو کەمەنە، وێش بوودن پارە

خوەێ مەکەێد وە لاشەێ مردەێ سەد ساڵە   **گاوەسن**

Xewasan ew hem, xewasan ew hem
Mi çiştê dime cûş awerd we hem
Nîm gez dêanêe ya zêaê ya kem
Laşeê eü we bani nehengê bene
Giriftari we desi ĥeٮqeê kemene
Er ew kemene wîş bûdin pare
Xweê mekeêd we laşeê mirdeê sed saٮe

١– زڕات: گەنمە شامی.

٢– خەواسان: کۆمەڵی خاسان، کۆمەڵی دانایان.

www.ParsBook.org

ڕ

ڕووژێ ڕاگەم کەفت وە دەیشتْ هاموون[١]
دیم یەێ لاشەێگ وە بێ چەن و چوون
نەرمەن چـۆ لەحاف، زبرەن جوورْ هووڕ
جەواڵ مانەندەن، چـۆ ڕەشکە و چـۆ تووڕ
هەر چێ کْ خەڵکان مەێەن وە لاێا
تەشخیس نمەێەن نێرە یا ماێە　　　　**گییە، گەدە**

Rûjê r̂agem keft we deyşti hamûn
Dîm yeê laşeêg we bê çen û çûn
Nermen çü lih́af, zibren cûri hûr̂
Cewal̂ manenden çü r̂eşke û çü tûr̂
Her çê ki xel̂kan meêed we laêa
Teşxîs nimeêen nêre ya maêe

ڕووژێ ڕاگەم کەفت، وە دەیشتْ هاموون
دیم یەێ لاشەێگ، وە بێ گووشت و خوون
سەر تا پا جەرگش، نیشتەر کاریەن

١- هاموون: پانتایی دەشت لە قەراغی دەریا.

www.ParsBook.org

گاهێ وه شیوەن، گاهێ زاریەن
گاهێ وه پەڕشت و پەڵتافْ دەو بی
گاهێ چوون مردێ، چەن وەخت لە خەو بی
بانگلان، بارگلان، باگردێن

r̂ûjê r̂agem keft we deyşti hamûn
Dîm yeê laşeêg we gûşt û xûn
Ser ta pe cergiş nîşter karyen
Gahê we şywen gahê zaryen
Gahê we per̂işt û peĺtafi dew bî
Gahê çûn mirdê çen wext le xew bî

ڕووی لەڕگەێ لە ئێڵا هاتێ
پێچْ لێخەروو[1] لە قنگ دراتێ
هیزەێ ڕۆن

r̂uwî ler̂igeê le ıêĺa hate
Pêçi lêxerû le qinĝ diratê

ڕەنگین و ڕووین[2]
ئاردین و چووین
داری سرینجگ[3]

r̂enĝîn û r̂uwîn
Ardîn û çuwîn

١- لێخەروو: ڕێخووڵە.
٢- ڕووین: ڕووندار، چەور.
٣- دارێکە زۆر جوان و ڕێک و بەرەکەی وەکوو خورمایە و خۆراکییە.

www.ParsBook.org

ڕیچەرمێ دەن دەن سڵاش ها وە ژەن	شانە

r̂îçermê den den
Sil̂aş ha we jen

ڕێ کەێد و پا نەێرێ نۆر دێرێ، سا نەێرێ	خوەر و مانگ

r̂ê keêd û pa neêrê
Nür dêrê, sa neêrê

ڕییەن دەر کەێد، پەچیە دووشێد	کەنۆ هەسەڵ[1]

r̂îyen der keêd, peçye dûşêd

١- کەنۆ هەسەڵ: شانەی هەنگ.

www.ParsBook.org

د

دارْ سازْ رازْ[1]، خودەم بڕیدە
مەڵْ بێ زووان ئادەم چڕیدە — **رادتون و زەفت، تەسجیل**

Dari sazi r̂az, xudem bir̂îde
Meli bê zuwan adem çir̂îde

دارْ سازْ راز نەکەردە پایە
هەیشتێ ها لە خوەر نووێ لە سایە — **نماز، نوێژ**

Dari sazi r̂az, nekerde paêe
Heyştê ha le xwer nuwê le saêe

دارْ ساز راز وژم[2] بڕی
مەڵْ بێ زووان ئاقام چڕی — **بلوور، بلووێر**

Dari sazi wijim bir̂î
Meli bê zuwan aqam çir̂î

١- ساز ڕاز: ئاراستە، ڕازاوە.

٢- وژم: خۆم، وێژم، ئەزم.

www.ParsBook.org

دارْ سەونزْ شەش پەل، سەونزْ تەمامێ
هەر پەلێ سی بەرگ، هەر بەرگێ نامێ **ساڵ و مانگ و رووژ**

Dari sewnzi şeş pel, sewnzi temamê
Her pelê sî berg, her bergê namê

دارْ شەش پەلێ، شەش پەل تەمامە
نە نامێ ئسمە، نە ئسمێ نامە **ساڵ و مانگ**

Dari şeş pelê şeş pel temame
Ne name ısme, ne ısmê name

دارە گردڵەێ سەر پەڕ داران
سەر تەڕ و بن هشک، لە وەیشتْ[1] واران **مییە و پەس لە وەختْ واران**

Dare girdiĺeê ser peȓ daran
Ser teȓ û bin hişk le weyşti waran

دارْ هەڤدە پەل، نەکەندە پاێە
هەیشتێ ها لە خوەر، نووێ لە ساێە **نماز، نوێژ**

Dari hevde pel, nekende paêe
Heyştê ha le xwer, nuwê le saêe

١- وەیشت: لەبەر، لەبەر کاریگەریی، لەتاو.

www.ParsBook.org

دارْ هەنی[1] بێ حەد و بێ حساو
جەرگێ پارە کە چۆ پەسْ قەساو — **کەتیرا**[2]

Dari henî bê ȟed û ȟisaw
Cergê pare ke çü pesi qesaw

دارێ دێرم بێ گوڵە
بەرێ شیرین و وە دڵە — **ئەنجیر**

Dare dêrim bê gwiľe
Berê şîrîn û we diľe

دارێ دێرم، پەل پەلووە
هەر پەلێگێ چل چەقووە — **تۆڕگ**[3]

Darê dêrim, pel peluwe
Her pelêgê çil çequwe

دارێگە لە بانْ دارەگە، شارێگە
جەماتْ ئەو شارە، هزار هزارە

١- هەنی: هەیەتی، هەسیەتی.

٢- شیری دارۆچکەی گەوەن (داری گوێنی- داری کەتیرە).

٣- تۆڕگ: تووتڕک، دڕوو. دارێکە کورتەباڵا و دڕکین و بەرەکەی وەک ترێ و خۆراکییە.

www.ParsBook.org

ئاوْ ئەو شارە، چۆ ژەهرْ مارە تلیاق[١]

Darêge, le bani darege, şarêge
Cemati ew şare hizar hizare
Awi ew şare çü jehri mare

داسە چەفتڵەێ پشتْ خوڕخوڕە
هەر کەسێ وەتەێ ئافەرین کوڕە دۆ سەگ لە هەێنْ گۆ کردن[٢]

Dase çeftiĺeê pişti xwir̂ xwir̂e
Her kesê weteê aferîn kwir̂e

داڵگ گەن و دۆیا پێس
وەچگەێ عەزیز، نقرە ڕێز گەون[٣] و کەتیرا

Daĺig gen û düya pês
Weçgeê éezîz, niqire r̂êz

داڵگ یەک و کوڕ هزار
هۆڵگ هۆڵگ[٤]، کڵاو لار بەڕۆ، بەلۆ، بەڕۆ

١- تلیاق: تلیاک.

٢- کلکی سەگ لەکاتی گوو کردندا.

٣- جۆرە دارێکە کە وەکو داری بنێشت شیرەکەی دەگیرێت و بۆ خاوێن کردنەوەی گیان و جلوبەرگ بەکاردەهێنرێت.

٤- هۆڵگ: بە ڕەنگی قاوەی کاڵ.

www.ParsBook.org

Daĺig yek û kwir̂ hizar
Hülig hülig kiĺaw lar

دْ پا ها له زەۆ، شەش پا له کنشت[1]
بێ گێیه و گووپاڵ، دۆ له بانْ پشت — **ترازۆ، تەرازوو**

Di pa ha le zeü,şeş pa le kinişt
Bê gêye û gûpaĺ, dü le bani pişt

درختْ بێ گوڵ، تامْ بێ تووکڵ[2]، سەودایێ بێ دڵ — **١- کەیکم[3]**
٢- خووا، نمەک
٣- قاتر، ئێستر

Direxti bê gwiĺ, tami bê tûkiĺ, sewdaê bê diĺ

درەختێ دێرم دەر لەیل و نەهار
چووار میوە گرێ شیرین و تامدار
یەێ میوە گرێد منێدە ژەهرْ مار
ناوزگ (١-دڵ ٢-جگر ٣-گورچێ ٤-پفی، سی ٥-زیەڵە، زراو)

Dirextê dêrim der leyl û nehar
Çuwar mîwe girê şîrîn û tamdar
Yeê mîwe girê minêde jehri mar

١- کنشت: کن، تەنێشت.
٢- تووکڵ: توێکڵ، تووک، پێست.
٣- جۆره داریکی بێ بەره که له کێوەکاندا هەیه.

www.ParsBook.org

درەختێ دێرم لەێ پەلْ هەنە
چەن سەوداێ خەنجەر لە کەلەش بەنە
تا گەرێ تەڕە، گرێدن تامڵ
بەنەێ وە بازاڕ وە نرخْ کامڵ   **کەنگر**

Dirextê dêrim leê peli hene
Çen sewdaê xencer le keleş bene
Ta gerê ter̂e, girêdin tamiĺ
Beneê we bazar̂ we nirxi kamiĺ

دریژە چێو چنار، پێچ پێچە چێو مار
رەحمەت لەو ئوسا کردێە درْسێ
تادەس ئەڕاێ بەید زڕە لێ وسێ   **زەنجیر**

Dirîje çü çinar, pêç pêçe çü mar
Reh́met lew usa kirdêe dirisê
Ta des er̂aê beyd zir̂e lê wisê

دْ گاێ باز باز، مرخْ چیمەن بڕ
خوەێ وە زیقاو خەر، نانْ ئەرواو بڕ   **وراز، بەراز**

Di gaê baz baz, mirxi çîmen bir̂
Xweê we zîqaw xer nani erwaw bir̂

www.ParsBook.org

دۆ ئاو لە جامێ
هەر کام لە ڕەنگێ

خا، هێلکە

Do aw le camê
Her kam le r̂enĝê

دووانزە ڕەزمْ چوو ها وە جووشەوە
ها وە کووڵ ئەسپْ تڵا پووشەوە

دار جفت، دار هەڵا[1]

Duwaze r̂ezimi çû ha we cûşewe
Ha we kûl̂i espi til̂a pûşewe

دووانزە دەوریش، چل و پەنج ئەڤداڵ
ڕێیان کەفت وە ماڵ شەێخ ئەڤدڵ جەڵاڵ
دووان لە وانە باشقەێ[2] گشتن
ئەو دۆیە زانن دنیا چەن پشتن

١- دووانزە مانگ
٢- مانگ و خوەر

Duwanze dewrrîş, çil û penc evdal̂
Rêyan keft we mal̂i şeêx evdil̂ cel̂al̂
Duwan lewane başiqeê giştin
Ew doye zanin dinya çen piştin

١- دار هەڵا: داری جووت.

٢- باشقە: باشجقە، باشترین، سەرترین، زاناترین.

www.ParsBook.org

دووان دووان لێد لەقنم　　　　١- رکاو[1]

چشتێ لە بەێنْ دۆود چقنم　　　　٢- قوژقنە[2]

وە وشک بەمەێ وە تەڕ درارمەێ　　　　٣- لقاو، لغاو

Duwan duwan lêd leqinim
Çiştê le beêni düwid çiqinim
We wişk bemeê we ter̂ dirarimeê

دووانْ من و یەکْ خەڕات

خڕە خڕێە لە دەرْ کونات　　　　کلگ و دۆ سیکار[3]

Duwani min û yeki xer̂at
Xir̂e xir̂êe le deri kwinat

دۆ ئاتاس نە دەورْ شارێ بیەن دوور

مەشانان وە جەخت، مەسانان وە زوور

ئەگەر فام دێری فامد نە پێشە

مانائ ئی مەردانْ خۆنینە چێشە　　　　زاک، گەمەی زاکان

Do atas ne dewri şarê byen dûr
Meşanan we cext, mesanan we zûr
Eger fam dêrî famid ne pêşe

١- رکاو: ئاوزنگ، رکاب.

٢- پاردو، رەسەنێکە کە لە لایکەوە دووراوەتە پاڵان و دەکەوێتە ژیری دوی حەیوان.

٣- کلگ و دۆ سیکار: ئەنگۆست و مۆدنە.

www.ParsBook.org

Manaê î merdani xünîne çêşe

دۆ بەنناێ کارکەر، دەهـ فاڵەێ بێدەنگ
قلاێگ مەسازن بێ خەڕگ و سەنگ

پەنجە و قولاو کلاش چنین

Do bennaê karker, deh faĺeê bêdenĝ
Qiĺaêg mesazin bê xer̂ig û senĝ

دۆ پایە و بێدەس
کاوێژ[1] نمەکەێ، حلاڵە چۆ پەس

مامر و کەڵەشێر

Do paêe û bêdes
Kawêj nimekeê, ĥiĺaĺe çü pes

دۆ تەرەنەنی، دۆ بسەڵمانی، دۆێ تر ئەرمەنی

گووش، چەو، لۆت

Do terenenî, do biseĺmanî, doê tir ermenî

دۆ حەوز وە ئەترافْ قلاێ قەشەنگێ
قلاێ قەشنگْ مەخمەڵی رەنگێ
حەوزان پەرچینە وە سیمْ باریک
گاگا رووشنە، گا مەبوو تاریک
هەر وەخت وە حەوزان ئاو مەبوو جاڕی

١- کاسەێ چەو
٢- برۆیە، برۆ

١- کاوێژ: کاویش.

www.ParsBook.org

زڵاڵ و قەشەنگ وینەێ مرواری   ٣- ئرمس، فرمێسک

Do h́ewz we etrafi qil̂aê qeşenĝê
Qil̂aê qeşenĝi mexmel̂î r̂enĝê
h́ewzan perçîne we sîmi barîk
Gaga r̂ûşine ga mebû tarîk
Her wext we h́ewzan aw mebû car̂î
Zil̂al̂ û qeşenĝ wîneê mirwarî

دۆ چشت لە هەوا مەکەێ داوا و جەنگ
یەکێ خاسە پووڵا، یەکێ سفێد سەنگ
چشتێ لە بەێنیان جۆداکەر مەیوو
عاقبەت ئەوە وە ئاگر مەیوو   سەنگ چەخماخ و قاو[1]

Do çişt le hewa mekeê dawa û cenĝ
Yekê xase pûl̂a yekê sifêd senĝ
Çiştê le beênyan codaker meyû
Éaqibet ewe we agir meyû

دۆ دانە گەوهەر، ها لە هەواوە
رەنگین و رەنگ رەنگ، پارچە پەڕاوە[2]
نە مانگە نە خوەر، نە ئەور ئەڵاسە[3]

١- پووشووی داری بەڕووە کە وەک لۆکە وەهایە و زوو بەزوو ئاگر دەگرێت.

٢- پارچەپەڕاو: تەراز دووری کراوە، پەراوێزی جووان.

٣- ئەورئەڵا: هەورهەڵا، هەور و هەڵا.

www.ParsBook.org

ئەوە نیشانەێ، کارْ خوداسە   زەڕینە و سیمینە، پەلکەزێڕینە

Do dane gewher ha le hewawe
Renĝîn û r̂enĝ r̂enĝ,parçe per̂awe
Ne manĝe ne xwer ne ewr eľase
Ewe nîşaneê kari xwidase

دۆ دەسە سووار، یەسار و یەمین
هانە راقەی[1] یەک، قەتعە زەمین
لاشەشان نە تارْ، پەڵەنگ گوڵگوڵە
دیدەێ دۆڕ نە تارْ دیدەێ بوڵبوڵە   تەختە نەرد

Do dese suwari yesar û yemîn
Hane r̂aqeê yek qetée zemîn
Laşeşan ne tari peľenĝ gwiľ gwiľe
Dîdeê dor̂ ne tari dîdeê buľbuľe

دۆ سەوڵ بێ سایە   ١- مانگ و خوەر
یەێ ئەسپْ بێ خایە   ٢- دۆڵدۆڵ[2]
یــەێ تــاجــرْ بێ مــایــە   ٣-ساڵ و مانگ

Do sewľi bê saêe
Yeê espi bê xaêe

١- ڕاقە: ڕەقایی، وشکایی.

٢- دۆڵدۆڵ: ئەسپی حەزرەتی عەلی.

www.ParsBook.org

Yeê taciri bê maêe

دۆ شێرْ مەسْ خوڕان
دۆ باڵ دێرێ یەێ گڕان
دۆ باڵ دێرێ یەێ گەردەن
خواردنێ بادْ سەردەن　　　　**دەمەێ ئاسنگەری**

Do şêri mesi xur̂an do baľ dêrê yeê gir̂an
Do baľ dêrê yeê garden xwardinê badi serden

دۆ گورگْ گەڕگەڕ، چالاکەێ[1] چوو خوەر
دائِم مەلەوان، منەی[2] خەلیە[3] کەر　　　　**ئاسیاو ئاوی**

Do gwirgi ger̂ger̂, çalakeê çû xwer
Daêim melewan, miney xelyeker

دۆ دەس دێرێ پا نەێرێ
یەێ شکمْ پارە دێرێ　　　　**شەوّ، کراس**

Do des dêrê pa neêrê
Yeê şikemi pare dêrê

١- چالاکە: سەنجاب، سەنجابی زەمینی.
٢- منەی: گەڕیان، بە شوێنی شتێکدا داگەڕین.
٣- خەلیە: خەلە و خەرمان.

www.ParsBook.org

دۆ فرشتەێ سییەێ، جەور و جەفا کیش ١- گاێ جفت
قامەت چەمیدە، ها لە شوونْ وێش ٢- جفتێار
یەکێ دووانزە چوو، تاش ها وە دووشەوە ٣- دار هەلا[1]
یەکێ ها لە بەرگْ، ئاسن پووشەوە ٤- کوریە[2]

Do firişteê sîyeê cewr û cefa kîş
Qamet çemîde ha le şûni wêş
Yekê duwanze çû taş ha we dûşewe
Yekê ha le bergi asin pûşewe

دۆ قرقرە و چووار قازی ١- دەس
چشتێ لە ناوگەڵد[3] کرد بازی ٢- کەمووڵە

Do qir̂qir̂e û çuwar qazî
Çiştê le naw geĺid kird bazî

دۆ گووشْ قوت قوت، لە خودا مەتەرس
ئەر تْ فام دیری، بۆشەێ ئەوە چەس چەڵە، چەڵگە[4]

Do gûşi qut qut le xwida meters

١- داری چێوینی گاوەسن.
٢- بەشی ئاسنینی گاوەسن کە وەک کەوچکە و زەوی دەدڕێتەوە.
٣- ناوگەڵ: ناولنگان، نێو هەر دوو لاق.
٤- چێویکی دوولق بە قەد یەک مەتر بۆ داگرتنی ڕەشکە.

www.ParsBook.org

Er ti fam dêrê büşeê ewe çes

دۆم چەفت و مل راس، دەم لە تەوقْ سەر

وە شادی و شیوەن، ئاگر دەیدە سەر **قلیان**

Dom çeft û mil r̂as, dem le tewqi ser
We şadî û şîwen agir deêde ser

دۆ نەفەر دەنە ئاوێگ یەکێ تەڕ نییەو **ژنْ باردار**

Do nefer dene awêg, yekê ter̂ nîyew

دۆیەتێگە شیر لە پستان

هەر کەس وەتەێ قاترێ بسان **خەشخاش**

Düyetêge şîr le pistan
Her kes weteê qatirê bisan

دەردت لە خوەم لە یانە

وە رووژ چنە دەرانە

وە شەو چنە کولانە **مامر و جۆجگ**

Derdit le xwem le yane
We r̂ûj çine derane
We şew çine kwilane

www.ParsBook.org

دەسد وە سەرێ، دەمد وە دەرێ
گڕەێ ئاگر تێ لە تەوقْ سەرێ — **قلیان**

Dedid we sere, demid we derê
Giȓeê agir tê le tewqi serê

دەسماڵ کەوْ کەتانی — **١- ئاسمان**
پڕێ سێفْ سڵتانی — **٢- ئەساره**

Desmaȋi kewi ketanî
Piȓê sêfi siȋtanî

دەسەڕ[1] بۆچڵەێ مرک و مرواری[2]
ئارد وە پێ هەڕم وە خەنە و یاری — **دەم و دیان**

Deseȓ büçiȋeê mirk û mirwarî
Ard we pê heȓim we xene û yarî

دەم دێرێ دیان نەێرێ
خواردن دێرێ ریان نەێرێ — **گنە، گەنە**

Dem dêrê dêan neêrê
Xwardin dêrê ȓyan neêrê

١- دەسەڕ: دەسهاڕ، دەستاڕ، ئاسیاوی دەستی.
٢- مرک و مرواری: جووان و ڕێک و پێک.

www.ParsBook.org

دەمێ تەنگە و ئەڵامەتە
ناوێ قـۆلە و قیامەتە
وە تەڕ تیەێ وە وشک چوو
وە شل تیەێ وە سفت چوو تەنـۆر و نان

Demê tenĝe û eĺamete
Nawê qüle û qêamete
We teȓ tyeê we wişk çû
We şil tyeê we sift çû

دەورانْ دنیا ئەر بوو بایەد بوو
دۆ ئاو لە یەێ جام مەگەر خایە بوو خا، هێلکە

Dewrani dinya er bû baêed bû
Do aw le yeê cam meger xaêe bû

دەورییگ دێرم دەورێ خەیاتە
وە عەینەن زانێ شەوار چەن ساتە کەڵەشێر

Dewrîyg dêrim dewrê xeêate
We éeênen zanê şewar çen sate

دەیشتێ پووس، نامێ چوو
شاپەسەن و خەیلی خوو زین

www.ParsBook.org

Deyştê pûs, namê çû
Şapesen û xeylî xû

دێک چووین، دەم دێک چووین
ئاشْ پوختەیٚ دێکْ چووین

گردەکان و باێم[1] گوێز و بادام

Dêk çuwîn, dem dêk çuwîn
Aşi puxteeê dêki çuwîn

ز

زار و زەمین زڵزڵە
عەلی سووارْ دۆڵدۆڵە
کام درەختە بێ گوڵە

قارچگ

Zar û zemîn ziȋziȋe
Éelî suwari doȋdoȋe
Kam direxte bê gwiȋe

زبرەن، سفێدەن، بەرگْ بەدەن تەنگ

١– گردەکان و باێم: گوێز و بادام.

www.ParsBook.org

سەختە لە ئاگر، زەبوونە لە سەنگ — **خا، هێلکە**

Zibren, sifêden, bergi biden tenĝ
Sextet le agir, zebûne le senĝ

زگێ پڕە و سا نەێرێ — **چاڵە گەنم**

Zigê pir̂e û sa neêrê

زگێ دڕید خـۆن لێ تێ
سەرێ بڕید شیر لێ تێ — **ئەنجیر**

Zigê dir̂îd xün lê tê
Sere bir̂îd şîr lê tê

زەردە چـۆ لیموو، سفێدە چـۆ دوو
هەر چێ پـۆل بێەی وە زەرەرْد چوو — **سیکار**

Zerde çü lîmû, sifêde çü dû
Herçê pül bêey we zererid çû

زەردە سفێدە، سفێدە زەردە
خانانێ لە پایێ مەشـۆرەت[1] کەردە — **چراخ**

١- مەشـورەت: هاوبیری.

www.ParsBook.org

Zerde sifêde,sifêde zerde
Xananê le paê meşüret kerde

زەردەلێو لەتە، پڕ سەوەتە
چل شێو کردێە هێمان هەر دێیەتە   پێوڵ، سکە

Zerdelü lete, piȓi sewete
Çil şü kirdêe hêman her düyete

زەردەن زائیفەن، قاپْ بلوورەن
سەدەف وار زەمین ماوایَ حۆزوورەن   دێوربین

Zerden zaêifen, qapi bilûren
Sedef war zemîn mawaê ȟozûren

زەردەن زائیفەن، عۆریەتەن بریان
پەنج نەفەر ماموورْ تۆرکْ بێزووان
وە جـــارێ ئـــاهـــێ رەســێدە ئاسمان   کرمیت

Zerden zaêifen, éuryeten biryan
Penc nefer mamûri toriki bê zuwan
We care ahê ȓesêde asman

زەردەن، سفێدەن، قرمز مەمانوو

www.ParsBook.org

وە حۆکمْ ئەعزەم شەلاق مەشانوو
هەر وەخت پەیْدا بوو لە بانْ بایْر
تیْخش مەمانوو وە تیْخْ نایْر   خەرەنگیْز، شیرەگونج[1]

Zerden sifêden,qirmiz memanû
We ȟokmi eézem şelaq meşanû
Her wext peêda bû le bani baêr
Têxiş memanû we têxi naêr

زەردەنی، زۆلاَلەنی، پیْچ پیْچەنی خالْ خالەنی
بزەڕیشە[2] پدەرەنی، سەرنەیەکە مادەرەنی   زڕات

Zerdenî, zoٱaٱenî, pêç pêçenî xaٱ xaٱenî
Bize r̂îşe piderenî, serneyeke maderenî

زەردە و زەرد خەنە
سەد گلە وە بانْ یەیْ گلە بەنە   زڕات

Zerde û zerd xene
Sed gile we bani yeê gile bene

١- خەرەنگیْز، شیرەگونج: میْروویەکە زەهراوی لە زەردەواڵە گەورەترە.
٢- جۆرە گیایەکی بچووکە کە بەرگەکەی ڕیشاڵ ڕیشاڵە.

www.ParsBook.org

ژ

ژنْ خوەیٚ تلّاق دەیٚ دالْگْ خوەیٚ خوازیٚ   **قەور، قەبر**

Jini xweê tiȉaq deê, daȉigi xweê xwazê

ژێر زگ وەرکینە، بان پشت کیەرینە
زووان فارسینە، دۆ دْ پەلینە   **سییەپرۆسنەک، پەڕەسێلکە**

Jêr zig wekîne, ban pişt kyerîne
Zuwan farsîne, dü di pelîne

ژێریٚ زەۆیە بانیٚ زەۆ
سییەڵگ سییەڵگ تک دڵ قەۆ   **مووریژ**[١]

Jêrê zeüye, banê zeü
Sîyeȉig sîyeȉig tik diȉ qeü

١- مووریژ: مێرووچە، مێرووله.

www.ParsBook.org

<u>س</u>

سافلی سافان، سافە چێو هەسان

کڵاو ئەرەقچن، بەتیەیێ هێول وە شان　　　　بەلێو، بەرێو، بەرۆ

Safilî safan, safe çü hesan
Kiĺaw ereqçin, betyeê hül we şan

سافلی سافان، سافە چێو هەسان

کوڵەنجەیێ قرمز، ئارەقچن لە بان　　　　بەلێو، بەرێو

Safilî safan, safe çü hesan
Kwiĺenceê qirmiz, areqçin le ban

سافلی سافان، سافە چێو هەسان

ماوایێ ها لە قەیێ کێویە و بیاوان　　　　مار

Safilî safan, safe çü hesan
Mawaê ha le qeê küye û bêawan

سافلی سافان، سافە چێو هەسان

قەوەیێ شرٍ ئەو ژێر، قەوەیێ نوو ئەوبان

www.ParsBook.org

هەم دەرمانْ ژان، هەم جیگیرْ نان
مەردم لێ تیەرن لە قەێ کۆیەسان — بەلتۆ، بەڕۆ، بەڕۆ

Safilî safan, safe çü hesan
Qeweê şir̂ ew jêr, qeweê nû ew ban
Hem dermani jan, hem cîgîri nan
Merdim lê tyerin le qeê küyesan

ساف و سڕە چۆ هەسان
ها پشتْ کۆیەێ کوردسان — بەلتۆ، بەڕۆ

Saf û sir̂e çü hesan
Ha pişti küyeê kwirdisan

ساف و سڕە مۆ نەێرێ
چۆڕگە[١] دێرێ گۆ نەێرێ — ئەفتاوە[٢]

Saf û sir̂e, mü neêrê
Çor̂ge dêrê gü neêrê

سافە چۆ هەسان
پەڕە پەڕە چۆ قوران — قارچگ

١- چۆڕگە: مێز، گمێز، شاش.
٢- ئافتاوە: مەسینە.

www.ParsBook.org

Safe çü hesan
Perˆe perˆe çü qwiran

ساق سەونز و پا دێز[1] ها وە گڵەوە
رەونەقْ دنیا ها وەو گوڵەوە   **پەمە، لووکە**

Saq sewnz û pa dêz, ha we giłewe
Rewneqi dinya ha wew gwiłewe

سراوێ لەێ سەرزەمینە جاڕیە
ئـاوێ مـوفـیـدە چـۆ مـرواریـە
چەن هزار هزار کارگەر داروو   **١- پەس و پووڵ، ڕانکە**
رووژێ چەن دەلیا لە لێش مەواروو   **٢- دوو یا شیر**
بتووای راد بۆشم ماناێ ئەو حەوزە   **٣- کەرە**
سفێدە، زەردە، زڵاڵە، سەونزە   **٤- پەنیر**

Sirawê leê serzemîne carˆye
Awê mufîde çü mirwarye
Çen hizar hizar kariger darû
rˆûjê çen delay le lêş mewarû
Bituway rˆad büşim manaê ew ḧewze
Sifêde,zerde,ziłałe,sewnze

سرخْ سقان پت[1]، دەن هەڕە کڵاو

١- دێز: سەوزی تۆخ.

www.ParsBook.org

گوندار و بێ کیر، شەو نمەکەێ خاو **کەڵەشێر**

Sirxi siqan pit, den her̂e kil̂aw
Gwindar û bê kîr, şew nimekeê xaw

سفێدە چـێو شیر
سفتە چـێو پەنیر
هـا لـە بـنْ دێور **پـێورشگ**[2]

Sifêde çü şîr
Sifte çü penîr
Ha le bini dür

سفێدی لە سەنگ، سیاهی لە درەخت
مەردم هانە گورێز، ئەێو هەر ها لە جەخت **قەن و چای**

Sifêdî le senĝ, syahî le dirext
Merdim hane gwirêz, eü her ha le cext

سق سڵە[3]**، سێپا سڵە**
نقرە ژەن و تڵا گرە **مەشکە**

١- پت: لۆت، لووت، لێوت.

٢- پـێورشگ: گیایەکی خۆراکییە لە ڕەگەزی پیاز، کە لە کوێستان شین دەبێت و هـەم بـە کـاڵی و هەم بە برژاوی دەخورێت.

٣- سق سڵە: بەردیکی خڕ و کوندارە کە وەک ئاوێز لە مەشکە دەکرێت.

www.ParsBook.org

Siq sil̂e, sêpa sil̂e
Niqre jen û til̂a gire

سوواریێ هاتێیه له بهحر و له بهڕ	١- ساڵ
جفتێ باڵ دێرێ هەر باڵێ شەش پەڕ	٢- مانگ، برج

Suwarê hatêe le beh́r û le ber̂
Ciftê bal̂ dêrê her bal̂ê şeş per̂

سوواریێ هاتێیه له تەقْ تووه	
هڵهڵه کیشێ له قامێ چووه	ئاسیاو

Suwarê hatêe le teqi tuwe
Hil̂hil̂e kîşê leqamê çuwe

سوواریێ هاتێیه له تەنگْ تەتەر[1]	
چل گوله ها پێ هەر چلێ خەتەر	خەرەنگێز، شیرەگونج

Suwarê hatêe le tenĝi teter
Çil gwile ha pê her çilê xeter

سوواریێ هاتێیه له تەنگْ هەرێ مەهەرێ	
کەتانه و کەتـۆنْ[1] له یەکەو کەرێ[2]	گیژه وا، گێژەڵوکه
و با	

١- تەنگ تەتەر: تەتەر بەمانای نیشتمانه و تەنگی تەتەر مەبەست دەروازەی جیهانه.

www.ParsBook.org

Suwarê hatêe le tenĝi herê me herê
Ketane û ketüni le yekew kerê

سوواریَ هاتیَه له لا لورِستان
تەکەڵدۆ[3] مەخمەڵ، هەوسار گوڵستان   خوەر، خۆر

Suwarê hatêe le la lur̂istan
Tekel̂dü mexmel̂, hewsar gwil̂istan

سـۆرێکم کەردەن، من له سۆرانی سـۆرێکم کەردن
عەرووسش له ماڵ، زاوا له هەردەن
کناچەیَ باوان، هەفت شـۆیش کەردەن
پرسام له ئاخون، عەقدش نەکەردەن
تەجربەم کەردن، مردەش نەمردەن
کناچەیَ باوان، ئازیەتیش کەردن   چیخ و دەوار

Sürêkim kerden, min le soranî sürêkim kerden
Éerûsiş le mal̂ zawa le herden
Kinaçeê bawan heft şüyş kerden

١- کەتانه و کەتـۆن: کەتانه جل و بەرگی ژێرینی ژنانه و کەتـۆن بەندێکـه کـه ئـەم جـل و بـەرگـه پێکەوه ئەبەستێت.

٢- هەریَ مەهەریَ، هەرکەس بۆ خۆی.

کەتانه و کەتـۆن: کەتانه جل و بەرگی ژێرینی ژنانه و کەتـۆن بەندێکه که ئەم جل و بەرگه پێکـەوه ئەبەستێت.

٣- تەکەڵدۆ: بەندێکه که ئەکەوێته پشتی زین و ژێری دۆی ئەسپ.

www.ParsBook.org

Pirsam le axwin éeqdiş nekerden
Tecrinem kerden mirdeş nemirden
Kinaçeê bawan azyetîş kerden

سووفی حڵاڵ و حرام خوەرێ
نەماز نەخوەنْ ئەزان دەرێ   **کەڵەشێر**

Sûfî ĥiĺaĺ û ĥiram xwerê
Nemaz nexweni ezanderê

سووفی ریش نەتاش، ناخـۆن نەگیرە
کەسێ نییەزانێ، جووانە یا پیرە   **کەڵەشێر**

Sûfî r̂îş netaş, naxün negîre
Kesê nîyezanê cuwane ya pîre

سەخری سەونزە، کڵاو لارە
نە لە حساو تیەێ، نە لە شمارە

گورز خەشخاش

Sexrî sewnze,kiĺaw lare
Ne le ĥisaw tyeê ne le şimare

سەڕافانْ دەور، ئساهانْ پێش
کی دیە بزن سووارْ گامێش

www.ParsBook.org

کلاش و پەرگەما[1]

Serâfani dewr,ısahani pêş
Kî dye bizin suwari gamêş

سەڕافان هەواڵ، سەڕافان هەواڵ
منە تۆنم گست[2]، بپرسم هەواڵ
یەیٚ مەلێ دیمە یەیٚ، سەر و هەفت باڵ
ئەوە وە یاروو مدام لە داوە شەهریٚ
جەواهر، مسکەنیٚ ئاوە — ماسی

Serâfan hewaĺ, serâfan hewaĺ
Mine tonim gist bipirsim hewaĺ
Yeê melê dîme yeê ser û heft baĺ
Ewe we yarû midam le dawe
Şehrê cewahir, meskenê awe

سەر بانێگە و بن بانێگە
چووار مییەسە و شووانێگە — دەس و پەنجە

Ser banêge û bin banêge
Çuwar mîyese û şuwanêge

سەر کەج و دۆم کەج، دۆم وێنەیٚ کەنێر

١- پەرگەما: بنی کلاش.

٢- گست: ویست، توواس، گەرەک بوون.

www.ParsBook.org

چووار خولام دەر دەیە وێنەیٚ شێرْ نێر
کردنەیٚ کشمەکیش وەرەو وەرمەغارٍ
وەر مەغارٍ بییە تووزْ تەنگ وتارٍ — ١- چووخ، سەبیل
وەرمەغارٍ وەو تووزْ تەنگ و تارەوە — ٢- دێود، دووکەڵ
یەیٚ دانە گەوهەر ها وە دارەوە — ٣- دیان، ددان

Ser kec û dom kec, dom wêneê kenêr
Çuwar xwiļam der deêe wêneê şêri nêr
Kirdineê kîşmekîşwerew wer mexar̂
Wer mexar̂ bîye tûzi tenĝ û tar
Wer mexar̂ wew tûzi tenĝ û tarewe
Yeê dane gewher ha we darewe

سەرم سرٍ مینێد، وە پەیٚ ئی کارە
گەنم مەشانووم، گایانە مارە — موون[١]

Serim sir̂ mînêd we peê î kare
Genim meşanûm, gaêane mare

سەگْ سییەیٚ دۆ گونیٚ پەڕیە کووڵ ژنیٚ — کونەیٚ ئاو

Segi sîyeê do gwinê per̂ye kûļi jinê

١- موون: لەڕەگەزی جۆرە ئێسترێکە کە کورتەبالاّیە.

www.ParsBook.org

سەگْ هار، چییە گژ دار
مووتگ مووتگ، گێو خسە خوار

تێخ مەکینە، چەقۆی ڕیش تاشین

Segi har çîye giji dar
Mûtig mûtig gü xise xwar

سەنگینە، وەزن نەێرێ
شیرینە، حساو نەێرێ

خەو

Senĝîne wezn neêrê
Şîrîne ȟisaw neêrê

سەنگێ وە سارائێ، یەزد یەزدان دیمە
نە دۆڕ نە گەوهەر، نە تڵا و سیمە
ئەوە شوونْ کارْ، ئوسا کەریمە
سەد و سی نەفەر، مەکەێ تیمارێ
تا گەر مەل و موور، نەوەێ ئازارێ

سەر وشانە

Senĝê we saraê yezd yezdan dîme
Ne doȓ ne gewher, ne tiĺa û sîme
Ewe şûni kari usa kerîme
Sed û sî nefer mekeê tîmarê
Tager mel û mûr neweê azarê

www.ParsBook.org

سەونزە چـۆ قەرسیل[١]، سفێدە چـۆ دۆڕ
گڕ گڕ مەسزیا، گۆڕ مەدا وە گۆڕ
ساڵ و دووانزە مانگ، مەلوول و ماتە
هەر سێ مانگ دەورەێ، وە ڕۆ حەیاتە   **گـۆ هەسارە**[٢]

Sewnze çü qersîl, sifêde çü dor̂
Gir̂ gir̂ mesizya, gor̂ meda we gor̂
Saĺ û duwanze manĝ melûl û mate
Her sê manĝ dewreê we r̂ü ḧeêate

سەیدە سفەتێ[٣]، بەد عوقووبەتێ
مەکیشێ وە سەر، چادران خام
هەر وە یەێ ساتێ، عومرێ بوو تەمام   تـۆتگە شووانە[٤]

Seyde sifetê, bed éuqûbetê
Mekîşê we ser çadirani xam
Her we yeê satê éumrê bû temam

سیاس چـۆ بز

١- قەرسیل: قەسیل، سەوزە گیا، گەنم لەبەراودا دەچێنن، کە دەیکەن بە خۆراکی مەڕ و مالاتی دابەستە، یان وڵاخە بەرزەی تایبەت.

٢- گـۆ هەسارە: گیانلەبەرێکە وەکو گوێرەکە سوور کە لە فارسیدا (کرمی شەبتاب)ی پێی دەڵێن.

٣- سەیدە سفت: کوون، کوڕ، قەمبوور، قووخن، پشت چەماو.

٤- تـۆتگەشووانە: جۆرە کرمێکە کە خۆی شەفیرەی پەروانەیە و لە بەهاراندا دەردەکەوێت، تەتەڵەمیران.

www.ParsBook.org

قاچاخە چۆ دز

هەڵپەڕێ چۆ هار

گاز گرێ چۆ مار | کەێک، شپش، ئەسپێ

Syas çü biz
Qaçaxe çü diz
Heĺperê çü har
Gaz girê çü mar

سیاسەندەکێ[1]، چل مەن بارێە

وە تاوْ پۆشێ، نک و ناڵێە | چەو

Syasendekê çil men barêe
We tawi püşê nik û naĺêe

سیاسەندەکێ، سەد مەن بارەسێ

وژێ بێ گیانە، گیاندار بارەسێ

نالْ ئەسپ

Syasendekê sed men baresê
Wijê bê gyane, gyandar baresê

سیاڵی سیتاو[2]، گورگْ هەڵەدەو

١- سیاسەندەک: خڕ و ڕەش، ڕەنگی ڕەش و خڕە.

٢- سیاڵی سیتاو: ڕەشتاڵە، سییەتاوە.

www.ParsBook.org

وە هەرلاێگ مەچوو عەلەف سەوز نمەو   **مووریژ**[١]

Syal̂î sîtaw,gwirgi hel̂edew
We her laêg meçû éelef sewz nimew

سێ برا و یەێ بەن شەواڵێن   **کوچگانێ، سێپا**

Sê bira û yeê ben şewal̂ên

سێ بەێ، سێ زەردە بەێ سێ ئەنار، سێ ژەهرْ مار

مانگەیلْ ساڵ، مانگەکانی ساڵ

Sê beê, sê zerde beê sê enar, sê jehri mar

سێ پا دەر زەمین، چووار پا لە هەوا

شەقە شەقێە، ڕۆ ئەو کەربەلا   **مەشکە**

Sê pa der zemîn, çuwar pa der hewa
Şeqe şeqêe r̂û ew kerbela

سێ ڕەزمْ ئاسن، ها وە دووشەوە

ها وە ناوْ ئاوْ، ئاسن جووشەوە   **سەماوەر**

Sê r̂ezmi asin ha we dûşewe
Ha we nawi awi asin cûşewe

١- مووریژ: مێرووچە، مێرووله.

www.ParsBook.org

سێ دکانْ دووش بەردووش
یەکێ مەخمەڵ فرووش
یەکێ چوو فرووش
یەکێ خاک فرووش   **گوڵ سەنگ، میناخ**

Sê dikani dûş ber dûş,yekê mexmeł firûş
Yekê çû firûşYekê xak firûş

سێ ستـۆن کونا، سێ ئەژدەر لە فەوق
ئساهان ساختەن، پەری سەفا و زەوق
پشتێ ها وە زەۆ، پاێ ها هەواوا
هەر کەسێ دەسێگ، ها وە قەیەوا
چمان ها وە بان، جەهان پەیماوا   **مەشکە**

Sê sitün kwina, sê ejder le fewq
Isahan saxten perî sefa û zewq
Piştê ha we zeü, paê ha hewawa
Her kesê desê ha we qeêewa
Çiman ha we bani cehan peêmawa

سێ قول وە زەۆ، چووار لە هەوا
شەپ شەپ ریەێد، چۆ چارەوا   **مەشکە**

Sê qwil we zeü, çuwar der hewa
Şep şep r̂yeêd çü çarewa

www.ParsBook.org

سییه چۆ قیله
سفێد چۆ شیره
خڕه چۆ خا
قەوِیه چۆ گا

دارْ گردەکان، داری گوێز

Sîye çü qîle, sifêd çü şîre xir̂e çü xa, qeüye çü ga

سییەسە، گا نییە
باڵ مەگرێ، داڵ نییە
بوو دێرێ، تۆڵ[1] نییە

گازووڵک، گازڵۆک[2]

Sîyese ga nîye
Baʕ megirê daʕ nîye
Bû derê toʕ nîye

١- تۆڵ: جۆره کاڵکیکی دەیمییه که بۆنخۆش و به تامه.
٢- گازڵۆک: قالۆنچه.

www.ParsBook.org

ش

شڵ و گوله[1]، مـۆ نەێرێ
چووار پا دێرێ، دۆ نەێرێ

قورپواق، بوق

Şiĺ û gwile mü neêrê
Çuwar pa dêrê dü neêrê

شەۆ دۆیەتەێ نەریمان
نە دەر دێرێ نە دەرمان

خا، هیلکە

Şeüi düyeteê nerîman
Ne der dêrê ne derman

شەوە شەوە شەو تاریکە
کوڵەنجە قرمز قەێ باریکە

پەرپریک، پەروانە

Şewe şewe şew tarîke
Kwiĺence qirmizi qeê barîke

١- شڵ و گول: شڵ بە مانای ڕەنگی سەوزی تۆزکاڵە و شڵ و گول بە مانای سەوزی گوڵگوڵە.

www.ParsBook.org

ع

عابا وه کوولێ، نه‌ێزه وه شانێ
لایق وه مه‌جلسِ کول دیوه‌خانێ **وێنه‌ی حه‌زره‌تی عه‌لی**

Éaba we kûl̂ê, neêze we şanê
Layq we meclisi kwil dîwexanê

عاڵمانِ علّم، مه‌ردانِ رووژگار
ئه‌وه چِ گوڵێ، بۆ به‌راما له خار
نه خه‌ریداریش که‌رده‌ن، نه له هند ئاما
له به‌رزه شه‌فه‌قِ سووه‌یل ده‌راما **قارچگ**

Éal̂imani éil̂m, merdani r̂ûjgar
Ewe çi gwil̂ê bü berama le xar
Ne xerîdarîş kerden, ne le hind ama
Le berze şefeqi suweyl derama

عاڵمانِ علّم، مه‌ردانِ رووژگار
عه‌جه‌و مه‌عده‌نێ، دیم له قوله‌ێ کووسار
سفێده چۆ هه‌ور، قوڵ ده‌ێ چۆ کانی
ئه‌گه‌ر ئه‌وه نه‌و، ته‌ڵخه زنگانی **<u>کانِ خووا، کانه خوێ</u>**

www.ParsBook.org

Eal̂imani éil̂m, merdani r̂ûjgar
Écew meédenê dîm le qwileê kûsar
Sifêde çü hewr, qwil̂ deê çü kanî
Eger ewe new tel̂xe zinganî

عاڵمانْ علّم، مەلا و مونەجم
دۆ برا دیمە، لە چەرخْ ئەنجم
قووزیە بەدەن، <u>گرد و شتر</u> سم
گاگا مەنیشوو، وە دیدەێ مەردم   عەێنەک، چاویلکە

Eal̂imani éil̂m, mela û munecim
Do bira dîme le çerxi encim
Qûzye beden gird û şitir sim
Ga ga menîşû we dîdeê merdim

عەجایب چشتێ، عەجەب رووئیدە
تەن بێ سقان و سەر، وە بێ دیدە   زالـۆ، زالۆ

Éecayb çiştéeceb r̂uiîde
Ten we bê siqan û ser we bê dîde

عەجەو گوڵێ بی ساق، پاێ وەنەوش
باشقەێ گوڵەیل بێ گەرد و بێ خەوش   لووکە، پەموو

Éecew gwil̂ê bî saqi paê wenewş
Başiqeê gwil̂eyli bê gerd û bê xewş

www.ParsBook.org

عەزیز و لەزیز، خوەش نشین لە دڵ
هەر چێو سەمەنی[1]، ریشە مێەر[2] گوڵ   **پێوشگ**[3]

Éezîz û lezîz xweş nişîn le diɫ
Her çü semenî ȓîşe mêer gwiɫ

عەڵاجەێو چشتێ، دیمە لەێ دەیشتە
بێ گیانە و وە پەێ، گیاندار لە گەیشتە   **تفەنگ**

Éeɫaceü çiştê dîme leê deyşte
Bê gyane û we peê gyandar le geyşte

عەڵاجەێو چشتێ، دیمە لەێ دەیشتە
کْ ئاو لە ناوْ ئاگرێ گەیشتە   **سەماوەر**

Éeɫaceü çiştê dîme leê deyşte
Ki aw le nawi agirê geyşte

١– سەمەنی: سەمەنوو، خواردەمەنییەکە وەک حەڵوا کە لە ڕیشەی تازەی گەنم دروست دەکرێت.

٢– مێەر: مەدەر، مەدەروو، مەیا.

٣– پێوشگ: گیاهێکە خوراکی لە ڕەگەزی پیازییەکان کە لە کێو شین دەبێت و هەم بە کاڵی و هەم بە برژاوی دەخورێت.

www.ParsBook.org

عەڵاجەو چشتێ ها لە دەیشت و دەر
نوورێ ئەو زەمین، چەو لە تەوقْ سەر
نیم مەن وەزنش بی، دوْیس بارش بی
دوْیس مەن خواردم، نیم مەن وە جاش بی **گووانْ مانگا**

Éeĺaceü çiştê ha le deyşt û der
Nûrȇ ew zemîn, çew le tewqi ser
Nîm men wezniş bî, diwîs bariş bî
Diwîs men xwardim, nîm men we caş bî

www.ParsBook.org

غ

غاز نیشتەو، برا غاز نیشتەو　　　**١- ساج**

دۆ دراز نیشتەو، ساحب خاس نیشتەو　　　**٢- کووانێ**

٣- پەنگرکیش، مەقاش،　　　٤- نان

x́az nîştew, bira x́az nîştew
Dü diraz nîştew, sah́ib xas nîştew

غازیەڵقووزێ، قووزڵقێامەت

هاوسا ها نوقسان خوەێ وە سڵامەت　　　**مۆش، مشک**

x́azyeĺqûzê qûziĺqêamet
Hawsa le nuqsan, xweê we siĺamet

www.ParsBook.org

ف

فەرمانبەرێ گووشتە، خوراکێ نارە
ئەویش چۆ ئەقرەو، نیشێ لە کارە — **مەقاش، پەنگرکیش**

Fermanberê gûşte, xwirakê nare
Ewyş çü eqrew nîşê le kare

فەرەجی سفێد، کوڵە باڵ هۆل
خشەێ منێدە خشەێ پۆل
زینگەێ منێدە زینگەێ ساز
ماچێ منێدە مارانگاز — **زەرداڵە، زەردەواڵە**

Ferĉî sifêd, kwil̂e bal̂î hül xişeê minêde xişeê pül
Zîngeê minêde zîngeê saz maçê minêde maran gaz

فەرجی هۆلێ تکباڵ بازێ
هەڕەێ منێدە هەڕەێ سازێ
ماچێ منێدە مارانگازێ — **خەرەنگێز، شیرەگونج**

Fereĉî hülê, tikbal̂ bazê
Her̂eê minêde her̂eê sazê

www.ParsBook.org

Maçê minêde maran gazê

ق

قاڵە قاڵە، قـۆلە قـۆلە
سەربالّ سفێد ژێر بالّ هـۆلە — زەردالّە

Qaľe qaľe, qüle qüle
Ser baľ sifêd, jêr baľ hüle

قالی چل گووشە
پڕێ قورووشە — ئاسمان و ئەسارە

Qalî çil gûşe
Pir̂ê quirûşe

قڵاچەێگ دێرم قڵاچەێ وەنە
دووانزە نختە لە ناوێ جەمە
لە ناو ئەو دووانزە، سێ کارگەرم هەس
هەرسێ کارگەر و هەرسێ کار وەدەس — سات، ساعەت

Qiľaçeêg dêrim qiľaçeê wene
Duwanze nixte le nawê ceme
Le naw ew duwanze sê kargerim hes
Her sê karger û her sê kar we des

www.ParsBook.org

قڵاچەێ هەنی، وە سەحرا و وە دەر
بێ قڵف و کلیل، بێ پەنجەرە و دەر
چەن هزار گەوهەر، شەو لە تێ بەنە
خودا مەزانوو، حساوێان چەنە

گورز خەشخاش

Qiĺaçeêg henî we seȟra û we der
Bê qiĺf û kilîl, bê pencere û der
Çen hizar gewher şew le tê bene
Xwida mezanû ȟisaêan çene

قوڵنگە لۊتێە و شاپەڕ باڵێە
لە دەسْ بنیایم ناڵە ناڵێە

تێارە، فڕۆکە

Qwiĺinĝe lütêe û şapeȓ baĺêe
Le desi binyaêim naĺe naĺêe

www.ParsBook.org

ک

کاسه پایَ هەسوَن، حەوز ها هەواوە
دۆکەس جاڕووکیش، وەرنێایَ ئاوە   گوانْ مانگا و کەموولّە

Kase paê hesün,ȟewz ha hewawe
Do kes car̂û kîş,wernêaê awe

کار خودا و فێڵ بەنە
دمچگێ لە بان قنجگێ بەنە   دار جفت، دار هێش

Kari xwida û fêl̂i bene
Dimçigê le bani qincigê bene

کالایل کەج پێ راس کەیَ
دەس دەیدە لێ دەم واز کەیَ   قەیچی، مەقراز، مقەست

Kal̂ayli kec pê r̂as keê
Des deyde lê dem waz keê

www.ParsBook.org

کاواسانْ بەڕ[1]، دەریایۆ بێ هانی[2]
یەیۆ رووژ نیشتە، بیم لە دۆنیایۆ فانی
گاگا چەوم کەفت، ئەو دۆ تیپ سووار
یەکێ فەرەنگ بی، یەکێ زەنگەوار
وە مابەێنشان دۆ، ریش سفێد بی
سەرتا پا دامان، بێ ماوا و زێد بی
لاشەشان وە تەرزْ، پەڵنگ گوڵگوڵ بی
زێدشان وە تەرزْ، زێدْ بوڵبوڵ بی
هەرکەس سڕ یە، وە هەم باوەروو
(سەی یاقوو)سەرش لێ فروود ماوەروو **پاسوور، پەڕەی قۆمار**

Kawasani ber̂, deryaê bê hanê
Yeê r̂ûj nîşte bîm le donyaê fanî
Gaga çewim keft ew do tîp suwar
Yekê ferenĝ bî,yekê zenĝewar
We mabeênişan do r̂îş sifêd bê
Ser ta pa daman,bê mawa û zêd bî
Laşeşan we terzi pel̂enĝ gwil̂ gwil̂ bî
Zêdişan we terzi zêdi bul̂bul̂ bî
Her kes sir̂i ye we hem bawerû
Sey yaqû seriş lê firûd mawerû

١- کاواس: ئەوانەی کە دەچنە نێو ناخی بابەتێکەوە، مەبەست لە (غواس)ی عەرەبییە.
٢- دەریای بێ هانی: دەریای بێ بن.

www.ParsBook.org

کاوڕە لەڕێ، لە پاێ بەڕێ
دملەک ژەنێ، هە هەڵپەڕێ

کەێک، شپش، ئەسپێ

Kawr̂e ler̂ê le paê ber̂ê
Dimlˆek jenê, he helˆper̂ê

کراسْ سفێدْ پاتشا
نە دەیشت دێرێ نە رووشتا

خا، هێلکە

Kirasi sifêdi patişa
Ne deyşt dêrê ne r̂ûşta

کورسی لە بانْ کورسی
عیسا لە مووسا پرسی
وەت سێری یا ورسی
وەت ئەر سێرم ئەر ورسێ
کەس هەواڵم نییەپرسێ

مردێ و قەور

Kwirsî le bani kwirsî
Éîsa le mûsa pirsî
Wet sêrî ya wirsî
Wet er sêrim ya wirsê
Kes hewalˆim nîyepirsê

www.ParsBook.org

کوڕی قوتگەێ مچەوزی[1]
تەقڵە کوتێ لە سەوزی

تەگرە ژیلە، تەرزەی بچووک

Kwirî qwitigeê miçewzî
Teqle kwitê le sewzî

کتویە زاێە و ناڵان مەچوو
پا نەێرێ وە بانْ دێان مەچوو
گیان نەێرێ پەێ گیاندار مەچوو

چانْ خەرمانکوت

Küye zaêe û nalan meçû
Pa neêrê we bani dêan meçû
Gyan neêrê peê gyandar meçû

کوومەێ لە وەفر بەسیاێە مکەم
رووسەم لە بانێ کەمەر داێە خەم
هاژە هاژێە تێخْ سۆرخە دەم
عەزیزە لە لاێ خالقْ ئەعزەم

١- پەس
٢- چیەرەوان، خوری چن

Kûmeê le wefir besyaêe mikem
Rûsem le banê kemer daêe xem
Haje hajêe têxi sorxe dem
Éezîze le laê xaliqi eézem

١- مچەوزی: جەغزی، خڕ، گردەڵ.

www.ParsBook.org

کەتیفەێ[1] کەتان، مۆرغْ بێ زووان
هەر کەسێ وەتەێ، ئافەرین جووان   خا، هێلکە

Ketîfeê ketan, morx́i bê zuwan
Her kesê weteê aferîn cuwan

کەفتەنەم دەر ویر، کەفتەنەم دەر ویر
عەجایب چشتێ، کەفتەنەم دەر ویر
سافەن چۊ شیرما[2]، سفێدەن چۊ شیر
رووحْ بەدەن تازە، قەڵبْ بەدەن گیر
عاڵەم مەپووشوو، لە تەنخواێ بەرگێ
ئەو بەرگە تەنپووش، هالە توو جەرگێ
ئەسرین لە سووماێ، دیدەش مەڕیزوو
خوەرهەم لە شەوقْ، شۊیەڵەش مەبیزوو
ئەگەر تۆ ماناێ ئی شێعرە واتی
خودا بزانێ بابْ خڵاتی   شەم، مۆم

Keftenem der wîr, keftenem der wîr
Éecayb çiştê keftenem der wîr
Safen çü şîrma , sifêden çü şîr
Rûĥi beden taze, qel̂bi beden gîr
Éal̂em mepûşû le tenxwaê bergê

١- کەتیفە: بۆخچە، کەتانیش بە مانای جل و بەرگی ژێری ژنانەیە.
٢- شیرما: مایەی پەنیر.

www.ParsBook.org

Ew berge tenpûş ha le tû cergê
Esrîn le sûmaê dîdeş mer̂îzû
Xwer hem le şewqi şüyel̂eş mebîzû
Eger to manaê î şêére watî
Xwida bizanê babi xil̂atê

کەمترێ ئاسن، فێشترێ چووە
خواردنێ سفێد، مساڵ دووە
چووار مێخێ کیشی و سێ وە پاوە
لە دووانزە مانگ، دۆ مانگ حساوە

دەزگاێ حەلاجی کردنْ پەموو

Kemtirê asin, fêştirê çuwe
Xwardinê sifêd misal̂Î duwe
Çuwar mêxê kîşî wisê we pawe
Le duwanze manĝ, do manĝ h́isawe

کەمووتەرێ هاتێە وە شەسْ بەڕبەڕ
دووانزە باڵ دێرێ، هەر باڵێ سی پەڕ

ساڵ و مانگ

Kemûterê hatêe we şesi ber̂ber̂
Duwanze bal̂ dêrê her bal̂ê sî per̂

www.ParsBook.org

گ

گاێ بازْ ڕۆ هەر دگ لەڕێ
ها لە مەڕ[1] خوەش لەوەڕێ　　　　کەێک، شپش، ئەسپێ

Gaê bazi r̂û herdig ler̂ê
Ha le mer̂î xweş lewer̂ê

گاێ سییەێ یەێ مەن بارێە
هەفت نەفەر کارکەر و خزمەتکارێە　　　　ساج تاوە

Gaê sîyeê yeê men barêe
Heft nefer karker û xizmetkarêe

گرد گرد و پێچ پێچ، عەبیرْ چاخە
وە بان گەرمەسێر، وە خوار ئێڵاخە　　　　قلیان[2]

Gird gird û pêç pêç éebîri çaxe
We ban germesêr we xwar Iêl̂axe

١- مەڕ: مێرگ و کانی.

٢- قلیان: تلیاک.

www.ParsBook.org

گرده جوور دۆ وەرەن

کونا کوناس چۆ سەرەن   کوتۆلەێ هەسەڵ[1]

Girde cûri dü weren
Kwina kwinas çü seren

گرزە[2] چۆ گرزنگ، سییەس چۆ بزن

هەڵپەڕێ چۆهار، قەپ گرێ چۆمار   کەێک، شپش، ئەسپێ

Girze çü girzinĝ,sîyes çü bizin
Heĺpeȓê çü har,qep girê çü mar

گریدەێ مشتێگە وڵێ کەید دەیشتێگە   نەوس، هەوەس و ئارەزوو

Girêdeê miştêge wiĺê keyd deyştêge

گوڵە بەڕووژەێ، رەنگ زەرد و چەو کاڵ

مل کەچ و سایە و سەرگەرمْ خێاڵ   بەرەفتاو، بەڕۆژە

Gwiĺe beȓûjeê ȓenĝ zerd û çew kaĺ
Mil keç wisaêe û sergermi xêaĺ

١- کوتۆلەێ هەسەڵ: شانەی هەنگ.

٢- گرزە: گرزە و گرزنگ بە مانای گردەڵ و خڕە.

www.ParsBook.org

گونوورڕ[1]پایٚ، سییه کۆیەسە

خانم ژن زانیٚ، مانایٚ یه چەسە   **میلی ستۆیەرمان، میلی سورمە کیشان**

Gunûr̂î paê sîye küyese
Xanim jin zanê manaê ye çese

گەردەن کەلەیٚ قەن، چۆ پیاڵەیٚ زەنگە

دۆم جاڕووْ وەن[2]، پایٚ مەیمۆن ڕەنگە   **شوتور، وشتر**

Garden keleê qen, çü pyal̂eê zenĝe
Dom car̂ûi wen, paê meymün r̂ênĝe

گەڵ دریٚ، هەوا گریٚ

نقرە ژەنیٚ، تلا گریٚ   **مەشکە**

Gel̂ dire hewa girê
Niqre jenê til̂a girê

گیایٚگ سەونز کردێە، لە خاکْ ئەرمەن

چەتر پەخش کردێە، لە بانْ دامەن

لە سا بێزارە، وە خوەر پەروەردە

لە ناو هەفت دڵنگ، خوەیٚ قایم کەردە   **زڕات**

Gyaêg senz kirdêe le xaki ermen
Çetir pexş kirdêe le bani damen

١- گونوورڕ: گیایکە وەکو وەنگی کە خواردەمەنییە.

٢- وەن: داری بەنیشت.

www.ParsBook.org

Le sa bêzare we xwer perwerde
Le naw heft diĺinĝ xweê qayim kerde

گیسکە تەنگزی
تێر خواردێە لە بەرزی **کوْنە و ئاو**

Gîske tenĝizî
Têr xwardêe le berzî

ل

لەباسْ دۆریایۆ، خەیات نەدیدە
ئاردْ هەڕیایۆ، ئاسیاو نەدیدە
چوو تراشیایۆ، نەجاڕ نەدیدە **سرێنجگ**[1]

Lebasi düryaê xeêat nedîde
Ardi her̂yaê asyaw nedîde
Çû tiraşyaê necar̂ nedîde

١- سرێنجگ: دارێکی زۆر جوان و ڕێکە و بەرەکەی وەکو خورمایە.

www.ParsBook.org

له تەمامْ دنیا، مافیەت هەسە
تا نەچەشیدەیٚ، نییەزانیٚ چەسە

مەرگ، مردن

Le temami dinya mafyet hese
Ta neçeşîdeê nîyezanî çese

له جووانی چەفتە، له پیری راسه
هەر کەس بۆشێدەیٚ، خودا شناسه

مانگ

Le cuwanî çefte, le pîrî r̂ase
Her kes büşêdeê xwida şinase

له خڕەیٚ قاقەز، له نۆزەیٚ دەرزی
ئەگەر وەتیدەیٚ، سەد تمەن تیەرزی

قەڵەم و قاقەز

Le xir̂eê qaqez, le nüzeê derzî
Eger wetîdeê sed timen tyerzî

له دۆر تیٚ
بوو خۆن تیٚ

گولله

Le dür tê bû xün tê

www.ParsBook.org

له سرِ قودره‌تْ، بیناێ لامه‌کان
ئمڕوو یه‌ێ لاشه‌ێ، لێم بیه عه‌یان
هـۆچکه‌س نه‌زانوو، ئه‌و لاشه چیشه‌ن
نێره یا ماێه، بزه یا میشه‌ن **گییه، گه‌ده**

Le siȓi qudreti bînaê la mekan
Imȓû yeê laşeê lêm bye éeyan
Hüçkes nezanû ew laşe çîşen
Nêre ya maêe, bize ya mîşen

له شه‌وه‌کی تا ئێواره، گل خوه‌ێ وه سارا
ئێواره تیه‌ێدا خوه‌ێ که‌ێده دارا **گووچان، عه‌سا**

Le şewekî ta ıêware gil xweê we sara
Iêware tyeêda xweê keêde dara

له قودره‌تْ سرِ خودا
سۆرخ و سفێد، زه‌رد چـۆ تلاّ
چه‌ن کـۆیه و که‌ش تاراجشه
شاه تا گدا مختاجشه
فه‌وت شوده‌نش سیا گه‌شته
سفێد و بێ قورب، وێڵه له‌ێ ده‌یشته

١- شـۆیه‌ڵه‌ێ ئاگر، بڵێسه‌ی ئاگر

٢- کوچگانێ، سێپا

www.ParsBook.org

٣- گەرما
٤- زخاڵ، خەڵۆز
٥- خوڵەکوو، خوڵەمڕ، ژیلەمۆ

Le qwidreti sir̂i xwida
Sorx û sifêd, zerd çü tiʕa
Çen küye û keş taracişe
Şa ta gida mixtacişe
Fewt şudeniş sya geşte
Sifêd û bê qurb,wêʕe leê deyşte

لە کوو پەێدا کەیم، ئوستادەیل قەدیم
پا مکەم بکەن، لە ڕۆ سەرزەمین
گاگا ڕۆیەڕۆ، گاگا شان وە شان
گاگا مەناڵن، وە دڵەێ بریان   دەرانە، دەرگا

Le kû peêda keym ustadeyli qedîm
Pa mikem biken le r̂û serzemîn
Gaga r̂ûyer̂û, gaga şan we şan
Gaga menaʕin we diʕeê biryan

لە هەوا لەرێ، لە زەمین گل خوەێ
گۆ ئەڕاێ شەو جمەێ باپیرْد کل کەێ   مێەس هەسەڵ، مێشەنگوین

Le hewa lerê,le zemîn gil xweê

www.ParsBook.org

Gü er̂aê şew cimeê bapîrid kil keê

له هەوا هەڵگرێ، له زەۆ نیشێ
گۆ ئەڕاێ شەو جمەێ باپیرد کیشێ   مێەس هەسەڵ

Le hew heĺgirê, le zeü nîşê
Gü er̂aê şew cimeê bapîrid kîşê

لەێ پەڕ ماڵ، لەو پەڕ ماڵ
گشتێ کەمووتەڕ بێ باڵ   هەچووڵک[1] ڕەشماڵ

Leê per̂i maĺ, lew per̂i maĺ
Giştê kemûteri bê baĺ

لەێ پەڕ ماڵ، لەو پەڕ ماڵ
گشتێ وەۆ بێ دەسماڵ   <u>هەچووڵک، کووچیل</u>

Leê per̂i maĺ lew per̂i maĺ
Giştê weüi bê desmaĺ

لەێ ڕۆ چید دەریاێگه

١- هەچووڵک، کووچیل، کڵکڵه: چێوێکه وەکو مەکۆی جۆڵایی که دەبێته هۆی ڕاگرتنی ڕەشماڵ لەسەر داره سەرەکییەکەیەوە.

www.ParsBook.org

له بانْ دەریا چیاێگه
له بان چیا سەوزه گیاێگه — **قلیان**

Leê r̂û çîd deryaêge
Lle bani derya çyaêge
Le bani çya sewze gyaêge

لەێ دەسْ راوەن، لەو دەسْ راوەن
ماینێ شیپنێ، قاتر ها پاوەن — **تفەنگ**

Leê desi r̂awen, lew desi r̂awen
Maynê şîpinê, qatir ha pawen

لەێرە تا میل مەککه
گشتێ کاوڕ و شەکه
له بتەوی گووان ئەکه — **دۆیەت، کەنیشک**

Leêre ta mîli mekke
Giştê kawir̂ û şeke
Le bitewî guwan eke

www.ParsBook.org

م

ماریٚ هەس دۆ سەر دارە

لە دۆ کونا سەر دەر مێارە   بەن شەواڵێن[1]

Marê hes do ser dare
Le do kwina ser der mêare

ماڵە گوجەرەیٚ[2]، ئەریەیٚ سەرپەڕیٚ

دەم تەنگ و زڵف شووڕ، تکە مەکەریٚ

ئایمە گوجەرەیٚ، کەژاوە سەریٚ   قەور

Mal̑e gwicereê er yeê ser per̂ê
Dem tenĝ û zil̑f şûr̂, tike mekerê
Aême gwicereê kejawe serê

ماڵە گوجەرەیٚ، سەر پەڕیٚ دێرم

کوڕە کەچەڵەیٚ، وەێشەڕیٚ دێرم   کەڵەشێر

Mal̑e gwicereê ser per̂ê dêrim
Kwir̂e keçel̑eê weêşer̂ê dêrim

١- بەن شەواڵێن: بەنەخوێن، دۆخین.

٢- گوجەر: بچووک، چووک.

www.ParsBook.org

مامر پازەڕین، هەر دۆ پا لە ئاو

وەختْ چینگە، تیەێدە گلاراو[1] **ئاسیاو ئاوی**

Mamir pe zer̂în, her do pa le aw
Wexti çînige tyeêde gilaraw

مامرْ دەم زەڕین، مارْ دەم لە ئاو

مورغ مەخوەێ لە مار، مار مەخوەێ لە ئاو

وە شەو مەگەردێ، وە رووژ مەکەێ خاو **چراخ لاڵە**

Mamir dem zer̂în,mari dem le aw
Murx́ mexweê le mar,mar mexweê le aw
We şew megerdê we r̂ûj mekeê xaw

مامر یەکێ خا دووانزە

جۆجگ سێسەد و پەنجا و پانزە **ساڵ**

Mamir yekê xa duwanze
Cücig sêsed û penca û panze

مانا بوزرگان وە تەمەناشەن

خودا مەزانوو بان پەنجە جاشەن **سات، سەعات**

١- گلاراو: بێقەرار بوون، بێ تاقەت بوون. چینگە کردن: دانوکە، پاکڕەکی مریشک و باڵندەیە لە سەر زەوی بۆ دەغڵ و دان.

www.ParsBook.org

Mana buzirgan we temenaşen
Xwida mezanû ban pence caşen

ماینْ سییەێ سرێنجی
نە کەێ خوەێ نە کونجی
بارێ کەم وە خەروار
تەنگێ دەم وە بسمار

ماشین

Mayni sîyeê sirincî
Ne keê xweê ne kwincî
Barê kem we xerwar
Tengê dem we bismar

مفوو مل باریک، پاڵتاو پینەدار
کەمێ ها لە دەیشت، فرەێ ها لە شار

گەرتی، عەمەڵی، گیرۆدە

Mifû mil barîk,paltaw pînedar
Kemê ha le deyşt,fireê ha le şar

مناڵێگ هاوردێە بێ دەس و بێ پا
کوڕ بزاێ ئۆشێ شوکر وە خودا

خا، هێلکە

Minalêg hawrdêe bê des û bê pa
Kwir bizaê üşê şukir we xwida

مورغْ رەنگینْ پڕ خەت و خاڵێ

www.ParsBook.org

پەروەردەێ نەفەس، نازک نەو هاڵێ
هەر وەخت ئەو مورغە، بکیشوو نەفەس
ساتێ سەدنەفەر، مەگیرووش وەدەس　　　**قووڕی چای**

Murx́i r̂engîni pir̂ xet û xal̂ê
Perwerdeê nefesi nazik new hal̂ê
Her wext ew murx́e bikîşû nefes
Satê sed nefer megîrûş we des

مەل پەڵەنگی بێ دۆم
نە جۆیە خوەێ نە گەندۆم
چەرخێ خوەێدن وە سارا
نافێ رەسێ وە دنیا　　　**مێەس هەسەڵ، مێشەنگوێن**

Meli pel̂engî bê dom ne cüye xweê ne gendom
Çerxê xweêdin we sara nafê r̂esê we dinya

مەلەیل هاتنا پەڕدار و بێ پەڕ
یەێ مەلێ هاتا بێ پەڕ قاقوڵ زەڕ　　　**کەپوو**[1]

Meleyl hatina per̂dar û bê per̂
Yeê melê hata bê per̂ qaqul̂ zer̂

مەلێ دێرم لە مەل مەلان

١- کەپوو: گوڵەپەپولە، کەلە پاییزدا پێدەگات و بەدەم باوە دێت و دەچێت.

www.ParsBook.org

خایه مەکەێ وه ناو کەلان

نــه هــا زەمـیـن نـه ئـاسـمان　　　　**دارسمنەک، دارتەقنە، دار کونکەرە**

Melê dêrim le melmelan
Xaye mekeê we naw kelan
Ne ha zemîn ne asiman

مەڵێگ ها وه بانْ مەلەیل گشتەوە

خا مەکەێ وه بانْ پەلەیل گشتەو　　　　**وەفر، بەفر**

Melêg ha we bani meleyl giştewe
Xa mekeê we bani peleyl giştewe

میت و میر و میم ناوشانه

بڕێ له مەردم گیرْ داوشانه

وەختێ نیشنه بانْ تەخته گردەڵێ

حۆکمشان له حۆکم قەێسەر بەتەرێ　　　　**قاپ گەمە، قاپ قۆمارخانە**

Mît û mîr û mîm nawişane
Bir̂ê le merdim gîri dawişane
Wextê nîşine bani texte girdel̂ê
ĥokmişan le ĥokmi qeêser beterê

مێرزام کیانام، مێرزام کیانام

ئەگەر کْ شێتم، ئەگەر کْ دانام

مەعلوومەن نسار، بکەری مانام

www.ParsBook.org

یەیٚ چشتیٚ دیمە، سالٚم و بیٚ نیش

ئوستادْ دانا، وە پیٚ ئـێوشن چیش

نە خاک و نە باد، نە ئاو و نە سەنگ

گەردیٚ وەیٚ دنیا، وە بیٚ سدا ودەنگ

مەل و موور و مار، نەدار تا درەخت

گێا و دەوڵەمەن، بەختدار و بێبەخت

یەیٚ وەخت کْ سکەیٚ مۆهریٚ رەواجە

چەن کروور نفووس، وە ئەو مختاجە

یەیٚ وەخت پەتێارەیٚ، هـێوچ وە دەس نییە

هـێوچ باک نەداروو، گرەو کەس نییە   خوەر، خۆر

Mêrzam kêanam, mêrzam kêanam
Eger ki şêtim eger ki danam
Meélûmen nisar bikerî manam
Yeê çiştê dîme sal̑im bê nîş
Ustadi dana we pê üşin çîş
Ne xak û na bad,ne aw û ne senĝ
Gerdê we dinya we bê sida û denĝ
Mel û mûr û mar, nedar ta dirext
Gêa û dewl̑emen, bext dar û bê bext
Yeê wext ki sikeê mohrê r̂ewace
Çen kirûr nifûs we ew mixtace
Yeê wext petêareê hüç we des nîye
Hüç bak nedarû, girew kes nîye

www.ParsBook.org

ن

ناڵەیٚ شیٚرْ نیٚر، تیەیٚدن لە بایٚر	
ها لە خزمەتیٚ، گەنج و جەواهیٚر	١-گیزە گیزی سەماوەر
هەرساتیٚ یەیٚجار، کەرەم کەیٚ لیٚمان	٢- قەن
هەرسات خڵاتیٚ، بەخشیٚ وە پیٚمان	٣- چای

Naʃeê şêri nêr tyeêdin le baêir
Ha le xizmetê genc û cewahêr
Her satê yeêcar kerem keê leman
Her sat xiʃatşê we pêman

نوو مانگ لە زەمین، سیٚ مانگ لە دەرە	
ئسمْ شەریفیٚ، کڵاو لە سەرە	
ئەوەڵ لە ئایٚم، دۆیەم لە خەرە	
ئەگەر خەر نیید، ئەوە کەنگەرە	کەنگر

Nû manĝ le zemîn, sê manĝ le dere
Ismi şerîfê kiʃaw le sere
Eweʃ le aêim doyem le xere
Eger xer nîyd ewe kenĝere

www.ParsBook.org

نه باڵ دێرێ نه پەڕ
سەرێ بڕیدەو کەێدەدە خەوەر نامە

Ne baĺ dêrê ne peȓ
Serê biȓîdew keêdede xewer

نه چارەکە نه نیم مەن
بار مەگرێ وە سی مەن کەوش، پێڵاو

Ne çareke ne nîm men
Bar megirê we sî men

نه دەس دێرێ نه پا
ئاێم لووکنێ چۆ گا گۆ، گوو

Ne des dêrê ne pa
Aêim lûkinê çü ga

نه دەس دێرێ نه پا
لۆلنێ وەرە و خودا دۆد، دوکەڵ

Ne des dêrê ne pa
Lüluinê werew xwida

نه دەم دێرێ نه زووان

www.ParsBook.org

فیکه کیشێ چۆ شووان   ترِ کەندن

Ne dem dêrê ne zuwan
Fîke kîşê çü şuwan

نه گەنمه نه جۆیه، ها له بانْ را
نه ژن نه پیا، ها له لای را
نه گا نه پەسێ، تێ له لێ خوەرێ   ١- زرِات، ٢- داولْ
ئی ژن و پیاگه، دەنگ لێ نیەکەرێ   ٣- وراز، بەراز

Ne genime ne cüye, ha le bani r̂a
Ne jin ne pya ha le laê r̂a
Ne ga ne pesê tê le lê xwerê
Î jin û pyage denĝ lê nyekerê

نه گیان دێرێ نه نەفەس
رێ کەێد وه بانْ هەر دۆ دەس
ئەر بۆشیدەێ خەرِێمان کەێ خەس   گوللەی تفەنگ

Ne gyan dê ne nefes
r̂ê keêd we bani her do des
Er büşîdeê xer̂êman keê xes

نه ها هەوا نه ها زەوی

www.ParsBook.org

ناوقەیٚ باریک، ترێزە[1] قەوی		**جوولێیا، جۆلاٚ**

Ne ha hewa ne ha zewî
Nawqeê barîk, tirêze qewî

<u>و</u>

وە بانا یەکیٚ، وە خوارا دووان
بڕینەسەیٚ قنگْ ئەوەڵ ئاخرمان		**پاپووش، شەرواڵ**

We bana yekê, we xwara duwan
Bir̂îneseê qinĝi eweĺ axiriman

وە جووانی ئاێمە، وە پیری خەرە
مل باریکەگەیٚ، گوڵگوڵی سەرە		**کەنگر**

We cuwanî aêime we pîrî xere
Mil barîkegeê gwiĺgwiĺî r̂enĝe

وە حۆکمْ خودا، وە زوورْ بەنە

١- ترێزە: سمت، سمت و ساتان، سەخری، ماک.

www.ParsBook.org

هەفت دۆچگ لە بانْ یەێ دۆچگ بەنە شەن

We ȟokmi xwida we zûri bene
Heft düçig le bani yeê düçig bene

وە رووژ بێاخە، وە شەو چراخە
بانێ گەرمەسێر، خوارێ ئێڵاخە قلیان

We r̂ûj bêaxe, we şew çiraxe
Banê germesêr xwarê ıêĺaxe

وە سرٍ قوردەرتْ حەی لامەکان
ناگا قڵاچەێگ، لێ بیە عەێان
نەقاشکاریە، گوڵگوڵ و رەنگ رەنگ
ئەو تەورە کەندش، ئوسایێ با فەرهەنگ
گا وە گووشەێ قڵا، ماتەم مەنیشوو
گا گا پەێ دنیا، سەرێ مەکیشوو کیسەڵ

We sir̂i qwidreti ȟey la mekan
Naga qiĺaçeêg lê bîye éeêan
Neqaşkarye, gwiĺgwiĺ û r̂enĝ r̂enĝ
Ew tewre kendeş usaê ba ferhenĝ
Ga we gûşê qiĺa matem menîşû
Gaga peê dinya serê mekîşû

www.ParsBook.org

هـ

هاته ماڵمان تۆرکێ بێ زووان — ١- مناڵ
نایمه وەر دەمێ گووشت بێ سقان — ٢- مەمگ

Hate maĺman torki bê zuwan
Nayme wer demê gûşti bê siqan

ها دۆ لوو دەسد، نووڕێ پەێ چەمد
ئەگەر مەیلد بوو چسێدە دەمد — سیکار

Ha do lû desid, nûr̂ê peê çemid
Eger meylid bû çisêde demid

هاژە هاژ تێخ، سەرمەوداێ دۆ دەم — ١- هەورینگ[1]
یەکێ پا بەستە، یەکێ پشت وە خەم — ٢- پەس
٣-چیەرەوان، خوری بڕ

Haje haji têx, ser mewdaê do dem
Yekê pa beste, yekê pişt we xem

١- هەورینگ: مقەستی خوری برین.

www.ParsBook.org

هامسەران دیمە، هامسەران دیمە
سەرچشمەێ لە تاقْ، نیم تڵا دیمە
میل مەنارەێ نەخشْ نەعیمە
گڕەێ دەرۆنێ نارْ عەزیم
زەمزەم و کەوسەر، ماێەر حەکیمە   **سەماوەر و چای**

Hamseran dîme,hamseran dime
Ser çişmeeê le taqi nîm til̂a dîme
Mîli menareeê nexşi neéîme
Gir̂eê derünê nari éezîme
Zemzem û kewser, maêer h́ekîme

هانا هامسەران، من چشتێ دیمە
چڵاک و چیانْ، زوور مشتێ دیمە
دەم لە ناوڕاسْ، گاز پشتێ دیمە   **ئاسیاو**

Hna hamseran min çiştê dime
Çil̂ak û çyani zûr miştê dîme
Dem le naw r̂asi gaz piştê dîme

هزار پا درێ لە هزار فێشتر
گولە نییە و لە گولە تێژتر   **تەلەفون**

Hizar pa dêrê le hizar fêştir
Gwile nîye û le gwile têjtir

www.ParsBook.org

هزار وه هزار چی، مردێ وه مەزار چی

باوگێ پەنج مانگە، کوڕێ وه شار چی   **شامی، شوتی**

Hizar we hizar çî,mirdê we mezar çî
Bawgê penc manĝe, kwir̂ê we şar çî

هڵدم و دڵدم، شەش پا و دۆ سم

یەێ دم لە بان پشت، تا نەگریدەێ مشت

تا نەگری لە دم جم، نییەخوەێدەو سم   **ترازوو**

Hiĺdim û diĺdim şeş pa û do sim
Yeê dim le bani pişt ta negrîdeê mişt
Ta negrî le dim cim nîyexweêdew sim

هـۆلْ خۆرمایی! سەونزْ چەمەنی

گوڵەیل وڵێنگ[1]، تْ چـۆ نەمەنی   **سەمەنی[2]**

Hüli xormaî! sewnzi çemenî
Gwiĺeyl wiĺênig ti çü nemenî

هەتا هەتێە، مەتا بارەسێ

دنان چەفت و چڵ، پڕ مەخارەسێ

١- وڵێنگ: وەڵەنگاری، شۆخ و شەنگی.

٢- سەمەنی: سەمەنوو، خواردەمەنییەکە وەک حەڵوا کە لە ڕیشەی تازەی گەنم دروست دەکرێت.

www.ParsBook.org

هەرچێ کْ مەرێ، سلەجا مەکەێ

وە پاشمانەێ مەردم، لەڕەوا مەکەێ **خەرمانکوت**

Heta hetêe, meta baresê
Dinan çeft ûçiɩ̂, pir̂ mexaresê
Herçê ki merê silica mekeê
We paşmaneê merdim ler̂e wa mekeê

هەترکنەێ مـۆ تەرەکدار

تا تەڕێ نەکەی نییەکەێ کار **قەڵەم و جەوهەر، قەڵەم و مرەکەب**

Hetirkineê mü terekdar
Ta terê nekey nîyekeê kar

هەتەتوو، مەتەتوو

سەر باریک و کوین[1] قوتوو **درەوش**

Hetetû, metetû
Ser barîk û kwîn qutû

هەڕە پا، پـۆلی سەر

نژی چەو، نخە سەر **مەلـۆیە، کولله**

Her̂e pa pülî ser

١- کوین: قونگ، قنگ، قون.

www.ParsBook.org

Nijî çew, nixe ser

هەشەکنێ مەشەکنێ

کاوڕە لەڕێ دۆ شەکنێ — ئەڵەک

Heşekinê meşekinê
Kawr̂e ler̂ê dü şekinê

هەفتاو چووار دەوریش، چوواریان ئەڤداڵە

دووان لە وانە، سەر حەدْ گشتە

تەنیا ئەوان زانن، دنیا چەن پشتە

١- چووار فەسڵ

٢- مانگ و خوەر

Hefta û çuwar dewrîş, çuwarêan évdaȴ
Duwan lewane ser ḧedi gişt
Tenya ewan zanin dinya çen pişte

هەفی هەفت سەر، دۆ کونا لە دەر

پیق لانە چەو، پەمێانە سەر — زەرداڵە

Hefî heft ser, do kwina le der
Pîq lane çew, pemêane ser

هەکاکان دەقە، هەکاکان دەقە

www.ParsBook.org

حەڵقە داس لە دەورْ، دەلیایَ دۆ ڕەقە — خا، هێلکە

Hekakan deqe,hekakan deqe
ȟeʕqe das le dewri delyaê do r̂eqe

هەلارەوا، مەلارەوا
چووار قول دێرێ چـۆ چارەوا — تەڵەکین، پێخەف

Helarewa melarewa
Çuwa qwil dêrê çü çarewa

هەلارەوا، مەلارەوا
هەر هیلنێ وە دارەوا — گافارە، بێشکە

Helarewa melarewa
Her hîlinê we darewa

هەلەقان، مەلەقان
لە بێاوانەیل دۆ لەقان — باقە، نەی

Heleqan meleqan
Le bêawaneyl dü leqan

هەم سم دێرێ، سێپا دێرێ
نقرە ژەنێ، تلّا گرێ — مەشکە

www.ParsBook.org

Hem sim dêrê, sêpa dêrê
Niqre jenê tiȋa girê

هەوا بی وە بەڵخ[1]، زەمین بی وە تووز
ئەو چ‌ۆ فیلەتەن، یەی چ‌ۆ ئەشکەپووس
پایٚ چەپ دانە گەز، لە یەک چین وە قین
تاجْ زەڕینیّان، تەمام بی وە خ‌ۆن — **کەڵەشێری جەنگی**

Hewa bî we beȋx, zemîn bî we tûz
Ew çü fîleten, yey çü eşkepûs
Paê çep dane gez, le yek çîn we qîn
Taci zeȓînêan temam bî we xün

هەور کەیٚ، هەڵا کەیٚ
نقرە ژەنیٚ، تڵا کەیٚ — **مەشکە**

Hewr keê, heȋa keê
Niqire jenê tiȋa keê

هەیٚ کاکا رەنگیٚ، هەیٚ کاکا رەنگیٚ
لە دۆر دیار دا، یەیٚ سفێد سەنگیٚ
حەڵقە دا لە دەورْ، دەلیایٚ دۆ رەنگیٚ — **خا، هێلکە**

١- بەڵخ: بڵخە، قەرەباڵ، هەراهەرا.

www.ParsBook.org

Heê kaka r̂engê, heê kaka r̂engê
Le dür dyar da yeê sifêd sengê
ḧelqe da le dewri delyaê do r̂engê

ی

یاران یاوەران، یاران دڵ شکاو
ئاگر کی دیە، لە ناوڕاسْ ئاو   سەماوەر

yaran yaweran, yaran diĺ şikaw
Agir kî dye le nawr̂asi aw

یاران ئەو رووژ دیم، دۆ کەو لە یالێ
بێ خـۆن و بێ گووشت، بێ پەڕ و باڵێ
گیرن و گرفتار، وە قەێ یەێ تاشێ
ئەسیرن وە دەس، قەدیم فەڕاشێ
گیرن و گرفتار، وە بەن و زەنجیر
وەختێ مەخوەنن، وە سداێ دڵگیر   تەپڵی شەڕ

Yaran ew r̂ûj dîm do kew le yaĺê
Bê xün û bê gûşt, bê per̂ û baĺê
Gîrin û giriftar we qeê yeê taşê
Esîrin we desi qedîm fer̂aşê
Gîrin û giriftar we ben û zencîr
Wextê mexwenin we sidaê diĺgîr

www.ParsBook.org

یاڵ دار و باڵ دار، وه ڕۆ ئەورەوە
سوورْ ئسرافیل، وه چووار دەورەوە — **تێارە، فڕۆکە**

Yaĺ dar û baĺ dar, we r̂ü ewrewe
Sûri ısrafîl we çuwar dewrewe

یەکێ ساز ژەنێ، یەکێ تەمـۆرە — **١- گیزەی سەماوەر**
یەکێ قـۆتە دا، لە بنْ کـۆرە — **٢- مەقاش**
سێان لە سێ جوور، نیشتێە لە شانێ — **٣- پیاڵە و قەندان و سینی**
یەکێ چـۆ مفسد، هەر مەدا هانێ — **٤- چای رشن، چاتێکەر**

Yekê saz jenê yekê temüre
Yekê qüte da le bini küre
Sêan le sê cûr nîştü le şanê
Yekê çü mifsid her meda hanê

یەێ تـۆیەمێ هەنی[١] بێ، تـۆیەم بێ پاسا
میوەیل بازێ ڕەس، ئەو مەیوو ئەنزا
زەردەن زاێفەن، بیم سەونزەن[٢]، بوورەن
تیەڵەن شیرینەن، لە هزار جوورەن — **هەڵەڕەزگە، ڕەزگی[٣]**

١- هەنی: هاشت، ئاوێشت، چاند.
٢- بیم سەونز: بیم ڕازای خوارووە و بە مانای کەمایەتییە. بیم سەونز واتە سەوزی تۆزکاڵ.
٣- هەڵەڕەزگە، ڕەزگی: بەری گیایەکە کە بەقەد نینووکێکە و وەکوو تەماتەیە و خۆراکییە.

www.ParsBook.org

Yeê tüyemê henî bê tüyem bê pasa
Mîweyl bazê r̂es ew meyû enza
Zerden zaêifen, bîm sewnzen, bûren
Tyel̂en, şîrînen, le hizar cûren

یەێ چشتێ دۆنم، قودرەت هامڕازە
نە قەیچی بڕە، نە مەقراز گازە
نەرمە چۆ پەمە، سفێدە چۆ ئەور
وەزنْ نیم کیلوو، نیەتیەرێد وە دەور

ماڵ شەیتان، تاری جاڵجاڵۆکە

Yeê çiştê dünim qudret hamaze
Ne qeyçî bir̂e, ne meqraz gaze
Nerme çü peme,sifêde çü ewr
Wezni nîm kîlû nyetyerê we dewr

یەێ چشتێ دێرم، دۆتەن یەێ سەرە
یەێ پاێ ها سیروان، یەکێ سەیمەرە
هەرکەس بوواچوو، ئەسڵ قەڵەندەر

زابی گەورا، زێی گەورە

Yeê çiştê dêrim do ten yeê sere
Yeê paê ha sîrwan yekê seymire
Her kes buwaçû esil̂i qel̂endere

www.ParsBook.org

یەێ چشتێ دیمە، کارْ ئادەمی
ئاراستەێ کەردەن، پەێ خاتر جەمی
سێ مانگ حاکمە، یا فرە یا کەم
حۆکمێ بڕاسە، چێو سەدرْعەزەم — شەقڵ خەرمان، مۆری خەرمان

Yeê çiştê dime kari ademî
Arasteê kerden peê xatir cemî
Sê manĝ ȟakime ya fire ya kem
ȟokmê bir̂ase çü sedri éezem

یەێ چشتێ دیمە لە ئی دەیشت و دەر
سفێدە چێو قەن، شیرین چێو شەکەر
زلْفان پەریشان، چەپی چەواشە
بەرگْ قرمز پووش، سەر لە ژێر لاشە — پێوشگ[1]

Yeê çiştê dime le î deyşt û der
Sifêde çü qen, şîrîn çü şeker
Ziĺfan perîşan çepî çewaşe
Bergi qirmiz pûş ser le jêr laşe

یەێ چشتێ دیمە لە ئی دەیشت و دەر

[1] – گیاهێکە خوراکی لە ڕەگەزی پیازییەکان کە لە کێو شین دەبێت و هەم بە کاڵی و هەم بە برژاو دەخورێت.

www.ParsBook.org

هەم سەگ و هەم بوز، هەم ژن و هەم خەر

خەرووش، کەرۆیە، کەروێشک

Yeê çiştê dime le î deyşt û der
Hem seg û hem buz, hem jin û hem xer

یەێ چشتێ هەنن، سیاێ سیارەنگ
بار مەگیروو، بێ وەزن و بێ سەنگ
باڕێ ها نووا، زوورێ ها وە چەنگ

گازووڵک[1]

Yeê çiştê henin syaê sya r̂enĝ
Bar megîrû, bê wezn û bê senĝ
Barê ha nuwa, zûrê ha we çenĝ

یەێ چشتێ هەنن، فرە پڕفەنن
هەر چوونکە گەنن، وە فکرْ گەنن
وە دێهات فرە، وە کاوان کەمن
دڵنگْ وەرێ، وە دۆ رەقەمن

قلاّ بازڵە، قژقارە، قشقەڵە

Yeê çiştê henin fire pir̂ fenen
Her çûnke genen we fikiri genen
We dêhat fire, we kawan kemin
Dil̂inĝi were we do r̂eqemin

---

١ – گازووڵک: گازڵۆک، قالۆنچە.

www.ParsBook.org

یەێ دانە ئەنار، کەفتە گژ دار

کوڕ جۆرەتدار، بچوو بارەێ خوار — **ئاگر**

Yeê dane enar kefte giji dar
Kwiȓî coretdar biçû bareê xwar

یەێ دارێ هەنەن، بێ حەد و حساو

جەرگش پارە مەو، چتۆ پەسْ قەساو

پارچە سیاسە، چتۆ زەنگی ماران

سەمەرْ ئەو دارە، پەخشە لە شاران — **کەتیرا**

Yeê darê henen bê ḧed û ḧisaw
Cergiş pare mew çü pesi qesaw
Parçe syase çü zenĝî maran
Semeri ew dare pexşe le şaran

یەێ دەهەن سفێد، دۆ دەهەن داروو

لە هەر دەهەنێ، ئەتر مەواروو

یەک پێش خزمەت و دۆ جڵەو داروو — **قووڕی**

Yeê dehen sifêd do dehen darû
Le her dehenê etir mewarû
Yek pêş xizmet û do ciĺew darû

یەێ رووژ راگەم، کەفت وە شارێگا

وە شارْ فرەێ، کەس نیارێگا

www.ParsBook.org

کۆچە و بازاڕێ، گشتێ پەیۆەسێ
کەسێ نمەچوو، وە یانەێ کەسێ   قەورسان، قەبرستان

Yeê r̂ûj r̂agem keft we şarêga
We şari fireê kes nyarêga
Küçe û bazar̂ê giştê peêwesê
Kesê nimeçû we yaneê kesê

یەێ رووژێ راگەم کەفتە وەو راوە
دیم کْ ئوشترێگ دریا وە پاوە
ها لە رۆ مافیەتْ جەهان گشتەوە
پاڵان لە ژێر زگ، بار وە پشتەوە   ١-ساج تاوە
وەختاێ ئەنجامێ، مەدەێ ئەو کارە   ٢- نان
بەدەن سەڵامەت، بار زەخم دارە   ٣- کووانێ، کوانوو

Yeê r̂ûjê r̂agem kefte wew r̂awe
Dîm ki uştirêg dirya we pawa
Ha le r̂û mafyeti cehan giştewe
Pal̂an le jêr zig,bar we piştewe
Wextaê encamê medeê ew kare
Beden sil̂amet, bari zexm dare

یەێ ریشە بەنە، لەێ وەر مەغارە
گاگا چۆ قەنە، گا ژەهرْ مارە   زووان، زمان

Yeê r̂îşe bene leê wer mex́are

www.ParsBook.org

Gaga çü qene, ga jehri mare

یەێ سەوزە پووشێ سەد سەر لە گەردەن

وە مەوداێ تێخ بێ گیانش کەردەن

ئەۆ وە بێ کەفەن، وە خاک سپەردەن

خاک دەراوەردە، کەفنش کەردەن **تەماکوو، توتن**

Yeê sewze pûşê sed ser le garden
We mewdaê têx bê gyaniş kerden
Eü we bê kefen we xak siperden
Le xak derawerde kefeniş kerden

یەێ کاڵە زڕات

پشانمە وڵات **هەسارە**

Yeê kaȋe zir̂at, pişanime wiȋat

یەێ کۆزەێ هەس، وە شارْ فەرەنگ

دۆ ئاو ها لە تێ، هەر ئاوێ یەێ رەنگ **خا، هێلکە**

Yeê küzeê hes we şari ferenĝ
Do aw ha le tê her awê yeê r̂enĝ

یەێ کووسە رەنگێ، کەفتێەسە فەند

ماوەێگە بییەسە رەفیقْ زەند

www.ParsBook.org

یا رەزاێ خوداس، یا شانسێ دێرێ
وە چەو خوەد دۊنی، ژنەد لە ژێرێ

کونەی ئاو

Yeê kûse r̂engĝê keftêese fenid
Maweêge bîyese r̂efîqi zenid
Ya r̂ezaê xwidas ya şansê dêrê
We çew xwed dünî jined le jêrê

یەێ کەنۊ دێرم لەێ وەرە
پڕێ هەسەڵ کەس مەخوەرە

لۊت، لووت

Yeê kenü dêrim leê were
Pir̂ê hesel̂i kes mexwere

یەێ گا دێرم یەێ چارەک بارێە
لە ژێرْ ئەو بارە، چم وچارێە[1]
تا سینەێ ئەو گا، نەنیشوو لە گڵ
ئەو بارە نیەتۊیەنێ، بووەێدە مەنزڵ

ساج تاوە

Yeê ga dêrim yeê çarek barêe
Le jêri ew bare çim û çarêe
ta sîneê ew ga nenîşû le gil̂
Ew bare nyetüyenê buweêde menzil̂

١– چم و چار: هەوڵ و تێکۆشان، تەقەلا.

www.ParsBook.org

یەێ مەل سفیێد، خوەش خەت و خاڵە
گیروودەێ قەفەسْ، دەسْ نەو هاڵە
هەروەخت ئەو مەلە، بی وە نەفەسێ   ١-قووڕی
مەگەردە وە دەسْ، هەرسات یەێکەسێ   ٢- ئائیم، مرۆڤ
ئەو مەلە چێشەن، ئەو مەلە کامە   ٣- پیاڵە
خـۆنێ حلاڵ و گووشتێ حرامە   ٤- چای و سلّپ چای، تلّپەی چای

Yeê meli sifêdi xweş xet û xal̂e
Gîrûdeê qefesi desi new hal̂e
Her wext ew mele bî we nefesê
megerde we desi her sat yeê kesê
Ew mele çêşen, ew mele kame
Xünê h́il̂al̂ û gûştê h́irame

یەێ مەلێ هاتێە، بێ باڵ و پەڕە
چـۆ جەنگی سووار، دائێم لە شەڕە
دائێم لە تەقەلا و جووش و خورووشە
نییەزانی پەێ کی قلاّخی پووشە   ئاو رووشنکەرە[١]

Yeê melê hatêe bê bal̂ û bê per̂e
Çü cenĝî suwar daêim le şer̂e
Daêim le teqela û cûş û xurûşe
Nîyezanî peê kî qil̂axî pûşe

١- مێروویەکی باڵدارە و بە سەر ئاودا دەسووڕێتەوە و باوەڕ وەهایە کە ئاو پاک دەکاتەوە.

www.ParsBook.org

یەیٚ نەفەرْ بێ دایە
یەیٚ درەختْ بێ سایە
یـەیٚ نـەفـەرْ بێ مـایە

١-بابا ئادەم
٢- خوەر، خۆر
٣- خەو

Yeê neferi bê daêe
Yeê direxti bê saêe
Yeê neferi bê maêe

یەیٚ وژە بالاٚ مۆختەسەری
پەشمالوو و دۆ ئاچەریٚ[1]

پاچگ، پیی پەز، پاچە

Yeê wije baĺa moxteserê
Peşmalû û do açerê

یەیٚ و ژەس و بەرابەر
کولٚکەپشتە و داچەسەر
تـنـی خـواردیـە بـەرادەر

پاچگ

Yeê wijes û beraber
Kwiĺke pişte û dace ser
Tinî xwardye berader

١- دۆ ئاچەر: داچەسەر، دوولەت، هەر شتێک کە لە دوو لق یان دوولەت بێت.

www.ParsBook.org